

KJE STOJI 'SLOVENSKA SKUPNOST'?

Naš list izhaja proti koncu meseca, pa ga zato ne bo mogoče obdolžiti, češ da je vplival na slovenske volivce v Italiji, ki bodo 25. in 26. junija volili deželnega poslanca, v Gorici tudi pokrajinski svet in v Trstu še občinski svet. Zares bi namreč radi ugotovili, kakšno razporejenost prevladuje med slovenskimi volivci, če bodo podvrženi vplivom samo na terenu samem.

Izid volitev, kar zadeva Slovence in zlasti njihovo Slovensko skupnost, ki to pot prvič nastopa pod svojim imenom na vsem ozemlju dežele, bo namreč zanimiv ne samo v primerjavi s prejšnjimi volitvami, ampak predvsem spričo vzdusja in dogodkov, ki zadnje čase pretresajo Italijo.

Umor Alda Mora je gotovo najmočnejši dejavnik, ki bo vplival na slovenske volivce. Naj si že Komunistična partija Italije prizadeva, kolikor hoče, da obsodi ta politični umor rdečih brigadistov, končno le ostane dejstvo, da so komunistične stranke širom sveta do nedavnega skoro brez izjeme zagovarjale revolucijo, kar ni nič drugega kot politično nasilje. Niti po vsem, kar se je zgodilo, nekatere partije s tem še vedno nadaljujejo. Rdeči brigadisti so otroci tiste generacije, ki je recimo v prvih dvajsetih letih po vojni povsod po svetu branila ali sprovajala nasilno politiko. Tega dejstva ni mogoče spremeniti in na to posledico te "hoje z mečem naokoli" mnogi levičarji danes kaj radi pozabljajo. (Res je, da takega nasilja, kot smo ga zadnja leta deležni na zahodu, na vzhodu Evrope ne poznajo — toda cena za to je državna prisila, politični procesi, politične umobolnice, politična koncentracijska taborišča, politični zidovi in politične justifikacije, zaščiteni z za lase privlečenimi enopartijskimi zakoni, justico in politično policijo. Na tak način ni težko ohraniti mir in red pokopališča živih in mrtvih ljudi.)

Drugi vplivni dejavnik utegne biti nedelja 11. junija, ko so se italijanski državljani z dvema glasovoma na referendumu izjavljali, ali odobravajo zakon o javnem redu iz leta 1975 in zakon o financiranju političnih strank iz leta 1973. Prvi zakon je bil pred tremi leti sprejet proti rastočemu terorizmu, kateremu tedanja zakonodaja ni bila kos. Temu zakonu so takrat — poleg misovcev, seveda — ostro nasprotovali tudi levičarji. Italijanska uprava tega zakona doslej ni izkoristila, kot bi ga lahko. Vzroke je najbrž treba iskati v slabi upravni koordinaciji raznih služb, najbrž pa tudi v sistemu, ki dopušča nekaznovano korupcijo (odstop državnega predsednika Leoneja daje misliti). Zdad so Radikali — pobudniki referendumu — smatrali, da bo morda zadevni zakon, ki kajpak omejuje gotove svoboščine, laže sprejemljiv tako državljanom kot političnim, sodnim in policijskim dejavnikom, če se bo zanj izjavila močna večina državljanov. Drugi zakon se je zdel bolj sporne narave: ali naj država še naprej podpira politične stranke, ki imajo svoje predstavnike v parlamentu, ali ne. (Stranke brez poslancev doslej niso prihajale v poštev, sicer bi nove stranke nastajale kot rastejo gobe po dežju, da bi lahko molzle državno kravo. Toda pobotiti je treba, da je v tem okviru položaj manjšinskih strank problematičen, kadar zaradi svojega nizkega števila ne morejo izvoliti državnega poslanca. To je primer s Slovenci.)

Izid referendumu je bil presenetljiv: več kot 81% državljanov je glasovalo; od teh je bilo skoro 77% za ohranitev zakona proti terorizmu. Med te, ki so bili za odpravo zakona, so bili seveda skrajni desničarji in skrajni levičarji in še kdo. Gotovo ne gre omalovaževati dejstva, da je kar 23% državljanov glasovalo proti zakonu — in to po umoru Alda Mora, ki je vso državo pretresel do dna.

Zanimiv je tudi izid referendumu glede financiranja političnih strank: 17 milijonov za, 13 milijonov proti. Tudi to daje misliti; razlika dejansko ni velika. (K temu vprašanju se bomo povrnili pozneje.)

Tretji dejavnik, ki bo vplival na nedeljske volitve, je prvi politični umor v videmski pokrajini, ki spada v deželo Furlanija-Julijska krajina: Rdeči brigadisti so priznali, da so oni umorili vestnega jetniškega paznika, ki je oblastem prijavil jetnike in paznike, ki so razpečavali mamila in ponarejene bankovce. Torej Rdeče brigade na pragu Gorice in Trsta...

Mešani občutki

Ko bo slovenski demokrat v nedeljo ali v ponedeljek stopal na volišče, bo gotovo stal pred dilemo: ali naj voli po izključno narodnem občutju, ali po širšem, recimo proti-totalitarnem (da ne bomo uporabljali protikomunistično obrabljeno frazo nesrečnega spomina). Dilema je huda po vseh krvavih dogodkih zadnjih dveh let; za slovenskega demokrata daleč hujska kot je bila za slovenskega levičarja, kateri jo je že davno prebolel, ko je zapisal svojo dušo in srce Levici, pri čemer ni važno ali je ta italijanska, slovenska ali celo kitajska, kot so oznanjali Kardeljevi tovariši med vojno.

Gotovo je zelo važno, da se Slovenci pokažejo kot Slovenci, da so tu — tem bolj važno, ker se titovski Slovenci temu vedno izognejo, saj jih pred Rimom predstavlja ljubljanski režim. Seveda pa je tudi važno, ali bo to glasovanje imelo za slovensko prisotnost na političnih volitvah pomembno praktično korist in ali bo okrepilo splošno svobodnjaško fronto proti totalitarni, teroristični; ali pa jo bo morda celo oslabilo, pa čeprav gre samo za nekaj sto ali tisoč glasov — ki pa nazadnje le v vsakem posameznem volivnem primeru odločijo zmago enega ali drugega kandidata. Če volim za Slovensko skupnost, zadostim svoji slovenski časti, ponosu in zavesti, dasi so recimo, spričo majhnega števila, politične posledice potem komaj vidne. Če ne volim za Slovensko skupnost, ampak, recimo za Krščansko demokracijo ali Socialistično stranko, potem krepim protitotalitarno fronto v vsej državi — in to posledično lahko občutim na svoji koži, ker me bo prizadelo osebno, mojo družino, politično, gospodarsko in nazadnje celo narodnostno!?

V takšni dilemi, ki je resnična in pri kateri moramo dopustiti vsakemu posamezniku, da se odloča po svoji vesti, je zmerjanje z "izdajalstvom", kot smo ga slišali pred dvema letoma, otročje in obenem skrajno krivično.

Toda Slovenska skupnost je proti totalitarizmu, boste rekli. Seveda je, toda kolikšna je njena moč na politični šahovnici italijanske države...?

In ne samo to

Politično razvitejši ali pa manj zaupljivi Slovenci bodo lahko šli pri tem korak dalje in vprašali: toda kdo more garantirati, da bo izvoljeni kandidat na slovenski listi stal na demokratični strani skupaj z demokratičnimi Italijani, kadar bi se v Italiji odločala stvar Svobode? Poglejte samo na Koroško, kaj se je tam zgodilo:

Sam Matevž Grilc, predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, za katere demokratičnost in svobodnjaštvo smo bili pred nekaj leti pripravljene dati roko v ogenj, je 3. aprila letos uradno zastopal svojo stranko na kongresu Zveze komunistov Slovenije v Ljubljani. Ste si, recimo pred petimi leti mogli zamišljati dr. Joška Tischlerja, kako bi ta pozdravljaval slovenske staliniste na njihovem kongresu, potem ko so nekaj mesecev prej odstranili liberalno usmerjenega Kavčiča kot predsednika vlade, edine vlade, ki je v vsem povojnem času uživala neko mero zaupanja med slovenskim narodom? Človeku se je žijo lasje, ko ugotovi, v kako kratkem času so Korošci naredili dolgo pot... In pri vsem tem ni prav nobenega znaka, da bi jugoslovanski komunisti kot protiuslugo že enkrat zares internacionalizirali koroško vprašanje in se ne samo ustili ter farbali naivne koroške Slovence. Ali se mar kaj podobnega ne bi moglo zgoditi tudi na Primorskem?

Treba se je namreč spomniti, da ima Ljubljana - podobno kot s Koroško - svoj pakt tudi s Slovensko skupnostjo. *Primorski dnevnik* je 11. septembra 1971 ob obisku primorskih Slovencev v Ljubljani to-le pisal: "Ob tej priliki je delegacija RK SZDL Slovenije ponovno poudarila načela, izrečena v zaključkih predsedstva in izvršnega odbora z dne 16. oktobra 1970 o nujnosti podpore vsem Slovencem in njihovim organizacijam, ki priznavajo obstoječe socialistično samoupravno družbeno in politično ureditev v Sloveniji in Jugoslaviji".

In ne samo to. Uredništvo tržaške *Mladike*, kateri gotovo ni mogoče zanikati simpatij za Slovensko skupnost, je podvomilo v načelno čistost Slovenske skupnosti. V pogovoru z deželnim kandidatom dr. Dragom Štoko je ugotovilo, da ima Slovenska skupnost v prvi vrsti pred seboj slovensko narodno problematiko, in je nato nadaljevalo: "Pri tem pa opažamo nekoliko pomanjkljivo podobo Slovenske skupnosti kot stranke, ki je sposobna razvijati tudi lastno ideologijo in se torej soočati s stvarnostjo ne samo na nacionalnem področju, temveč tudi glede splošnejše problematike, ki je danes zelo aktualna in živa. Kaj misliš o tem, ali bi se z večjim posluhom za socialna in politična vprašanja splošnejše narave dalo pridobiti več zaupanja v naši javnosti, med slovenskimi volilci, zlasti med mladimi?" (*M št. 5.*)

Dr. Štokov odgovor je bil izmikajoč: "Priznam, da je morda Slovenska skupnost v preteklosti kdaj zanemarjala ta vprašanja. Vendar je danes situacija bistveno drugačna. Slovenska skupnost ima v programu tako boj za narodnostna kot socialna in delavska vprašanja. Njeni predstavniki zagovarjajo v izvoljenih telesih prav tako pravice delavca v tovarni kot kmetovalca na polju in uradnika na delovnem mestu. Jasno pa je, da je naša prva naloga obstoj in zagovor narodnostnih pravic na tem našem ozemlju."

Torej nobenega pojasnila, kje stoji Slovenska skupnost glede komunizma, ki je tako ideološko kot politično vprašanje. Morda zato ne, ker je "antikomunizem obrabljena fraza"? Ali ker Rdeči brigadisti predstavljajo samo eno frakcijo komunistične fronte? Ali ker postaja očito, da so mednarodni komunisti imeli svoja shajališča in teroristično operacijsko bazo v policijsko kontrolirani Jugoslaviji?

Treba se je spomniti, da se je po vrnitvi iz Ljubljane dr. Štoka izognil javnemu vprašanju, kaj so sklenili v Jugoslaviji in na kakšne koncesije režimu so Primorci pristali!

Idejna praznina - za skledo leče

To vprašanje in odgovor v majski *Mladiki* dopuščata upravičenost mnenja, da v Slovenski skupnosti v važnem vprašanju obstaja ideološka praznina. Ta Skupnost ni več naslednica tiste ideološko in politično jasne Slovenske demokratske zveze, v Trstu in v Gorici, ki je nastala leta 1947. Takratne osnove, ki sta jih določili Slovenska katoliška skupnost in Slovenska demokratska skupnost pri ustanovitvi krovne Zveze, so se razvodenile. Posledica je, da nastaja v demokratično razpoloženem delu slovenskega zamejstva vedno hujša idejna in politična zmeda, od katere imajo po eni strani koristi le skrajni levičarji po drugi pa italijanske stranke. Julija 1976., po zadnjih volitvah, smo ugotovili, da mora Slovenska skupnost najti svoje mesto v slovenski politiki: da ne sme flirtati z Levico, ki je že opredeljena, in zaradi tega flirtanja potem izgubiti svojo lastno ustanovno bazo, brez katere sama ne more živeti.

Zato je na mestu vprašanje, če bo glas, oddan Slovenski skupnosti, okreplil svobodnjaško fronto Italije, kajti - če se spet sklicujemo na *Primorski dnevnik* - ima ta Skupnost zaradi materialne podpore iz Ljubljane politično vezane roke, ker njena politika ne sme biti v nasprotju z obstoječo socialistično samoupravno družbeno in politično ureditvijo v Sloveniji in Jugoslaviji, pod čemer Ljubljančani po dialektični praksi lahko mislijo, kar hočejo.

Nobene politične koristi

Kakšno korist je imela slovenska manjšina od tega flirtanja z Ljubljano? Razlaščenje slovenske zemlje gre naprej, z blagoslovom Osimskih sporazumov, ki jih je za hrbtno slovenske manjšine Jugoslavija sklenila z Rimom, ne da bi o tem pred pogajani sploh omenila to primorskim Slovencem, kaj pa šele, da bi jih vprašala za mnenje. Racetova Slovenska gospodarska kulturna zveza še naprej bojkotira samostojno slovensko listo in voli italijanske stranke. Nobenega učinkovitega nastopa od strani Jugoslavije ni v pogledu pospešitve globalnega zaščitnega zakona. Ista pesem kot na Koroškem: nekaj formalnih besed in grošev, sicer pa sta obe slovenski manjšini prepuščeni sami sebi!

In kljub vsemu temu dr. Štoka še vedno smatra, da so dosedanji stiki med njegovo stranko in predstavniki matične države "pozitivni, zlasti po zadnjem obisku republiške SZDL v naši deželi" (decembra 1977). To je bilo preveč celo *Katoliškemu glasu*, ki ne skriva simpatij za SSK, in je - iz obzirnosti sicer spustil dr. Štokovo ime - 13. aprila navedel štiri dogodke, ki zanikajo gornjo trditev, tako da je sam urednik zaključil: "Mi kulturniki sodimo politiko po dejstvih in ne po besedah". Očividno je dr. Štoka mislil pod "pozitivno" vso materialno podporo, ki prihaja iz Ljubljane, urednik *KG* pa vse slovensko občestvo, vključno prosvetne organizacije, ki ga matična Slovenija prezira in preprečuje celo pevskim zborom sodelovanje na prireditvah.

Državna podpora političnim strankam

Kot smo že na pričetku omenili, so na referendumu glasovali tudi o materialni strani političnih strank. Goriški *Katoliški glas* je bil mnenja, da država ni poklicana, da vzdržuje stranke. To naj storijo same. Poleg tega je zakon krivičen tudi do Slovencev. Zato ga je treba odpraviti. Tržaški *Novi list* je bil nasprotnega mnenja, češ da so za politično delo strankam potrebna mnoga finančna sredstva in da je bil glavni namen in cilj tega zakona "prispevati k moralizaciji političnega življenja in torej h krejitvi demokracije", očitno misleč, da bodo taka sredstva preprečevala siceršnjo korupcijo, s katero bi potem stranke prišle do denarja. Slovenska skupnost je bila za ohranitev zakona in seveda za njegovo razširitev na slovensko manjšino. (Naše mnenje je podobno mnenju *Kat. glasa*: kadar je denarja preveč

/Nadaljevanje na zadnji strani/

Ljubo Sirc:

PROŠNJA PREDSEDNIKU H.S.S. GOSPODU DR. KRNJEVIČU

Po mojem razpravljanju z g. ing. Tomičem, je dobil KLIČ TRIGLAVA pismo predsednika g. dr. Jurja Krnjeviča, v katerem se vodja Hrvatske Seljačke Stranke v emigraciji sklicuje na svoj intervju s KT pred skoro dvajsetimi leti. Urednik je v aprilski številki ponatisnil zadevne dele tega razgovora.

Dr. Krnjevič je v svoji izjavi leta 1959, ki ji zdaj nima "kaj dodati ali odvzeti", rekel: "Hrvaški narod hoče biti sam svoj gospodar. Zato hočejo Hrvati imeti svojo lastno državo." Do svoje države ima hrvaški narod po vseh pravilih demokracije in samoodločbe, ki jih danes priznava ves kulturni svet, vso pravico.

Toda vprašljivo je, ali še ustreza tem pravilom, ko dr. Krnjevič v intervjuju pravi, da v hrvaško državo spada tudi Bosna in Hercegovina, ter pristavlja, "da nima ničesar proti temu, da se Bosna in Hercegovina svobodno izrečeta, ali hočeta v hrvaško ali srbsko državo". Po mojem mnenju to stališče ni demokratsko, ker se samoodločba ne nanaša na zgodovinske upravne enote, marveč na narode in na ozemlje, na katerem imajo narodi večino. Naj pojasnim: Če bi veljala samoodločba po zgodovinskih upravnih enotah, bi bila današnja Slovenija omejena na Kranjsko, ker so leta 1918 Nemci nedvomno imeli večino, če bi bila samoodločba v celotni Štajerski ali Koroški.

Najboljši primer, kako danes kulturni ljudje razumejo samoodločbo, je ustanavljanje novega švicarskega kantona Jura, ki se bo izločil iz kantona Bern. Najprej je bilo glasovanje na vsem področju, ki ga juraški separatisti zahtevajo za novi kanton. Ko se je na tem teritoriju štirih okrajev večina odločila za samostojen kanton, sta imela mejna okraja pravico glasovati o tem, ali hočeta ostati v kantonu Bern, in sta se za tako rešitev tudi izrekla. Nato so imele mejne občine možnost, da se izrečejo za popravo meje. Tako bo novi kanton omejen v glavnem na dva bivša bernska okraja.

To pomeni, da bi moralo biti odločanje v jugoslovanskem primeru takole: Denimo, da se Hrvatska (ožja Hrvatska z Istro, Slavonijo in Dalmacijo) izreče za samostojnost in se večina v Bosni in Hercegovini izjavi za vključitev v hrvaško državo, kakor predsednik dr. Krnjevič trdi, da bi se. Po pravilih sodobne samoodločbe bi nato morali imeti okraji v Bosni in Hercegovini na meji s Srbijo, kjer je jasna ali morebitna večina za vključitev v srbsko državo, pravico, da glasujejo o tem. Ne samo to - v Zahodni Bosni, v Liki in Baniji in v srednji Slavoniji so srbske večine v tolikih okrajih in na tako stinjenem ozemlju, da bi ti morali imeti pravico s samoodločbo, ustanoviti drugo srbsko državo ali enklavo Srbije tudi, če ne bi bilo med tem ozemljem in Srbijo nobenega stika. Je namreč tam na neprekinjenem

ozemlju več večinskega srbskega prebivalstva kot v manjših evropskih državah.

Hrvatje, ki preprosto zahtevajo za hrvaško državo vse ozemlje ožje Hrvatske, Dalmacije, Slavonije in Bosne in Hercegovine, stvari poenostavljajo in nastopajo proti pravilom demokracije. Kdo sme kratiti 2.5 milijonom Srbom izven ožje Srbije pravico, da se vključijo v srbsko državo? Kdo tudi more misliti, da se Srbi ne bi z orožjem uprli takemu kratenju njihove pravice do samoodločbe? Pogledati je samo treba etnološko karto, objavljeno na pr. v Stržimovi knjigi "Ohne Tito", da človek vidi, da reševanje hrvaško-srbskega vprašanja ni tako preprosto, kot si domišljujejo nacionalisti vseh narodnosti. Hrvatskim nacionalistom pač ne more pomagati, če se pritožujejo, da so Srbi prišli na to ozemlje "šele" v 16., 17. in 18. stoletju. Od tega je že dolgo in so sedaj pač tam, povzhu pa so še pomagali braniti to ozemlje pred Turki kot del antemurale Cristianitatis, na katerega se hrvaški nacionalisti tako radi sklicujejo.

DESET Odstotkov DO VEČINE

Gospod dr. Krnjevič pravi, da so bosansko-hercegovski in sandžaški muslimani Hrvati. So ali pa niso. Objektivnega merila za to, kaj kdo po narodnosti je, ni. Vsakdo je pač, kar se počuti. In rekel bi, da so muslimani v Bosni in Hercegovini danes po svoji zavesti predvsem bosanski in hercegovski muslimani in da jim je predvsem do tega, da bi bili v posebni državno-pravni enoti z glavnim mestom Sarajevom, kjer imajo močan vpliv na svojo lastno usodo. Ker jih je v tej enoti štiri-deset odstotkov, jim pač ne bo težko dobiti podporo še 10 odstotkov prebivalstva, Srbov in Hrvatov, da se ta enota obdrži. Če bi bil jaz Srb ali Hrvat, bi danes pač s tem razpoloženjem računal, kolikor bi hotel, da ostane trezen ne pa iluzionist.

Predsednik dr. Krnjevič je v svojem intervjuju leta 1959 poudaril in še danes poudarja, da Srbom ne verjame, ker so "hegemonisti in imperialisti najslabše vrste". Tako so imeli v vsakem parlamentu Jugoslavije dvetretjinsko večino". Gospod dr. Krnjevič, to je preteklost. Medtem je "Beograd" dal Hrvatom banovino, zaradi česar tudi ni res, da je "kraljeva diktatura" privedla "do onega, kar se je zgodilo leta 1941," to je do ustaških pokolov prečanskih Srbov. To ni bil odgovor na kraljevo diktaturo, temveč poskus očistiti hrvaško državo srbskega prebivalstva v istem obsegu, kakor jo danes zahteva dr. Krnjevič. Zatem je nastala nova Jugoslavija, v kateri Srbi nimajo večine v parlamentu in ne prve ne zadnje besede. Glavne osebe v tej Jugoslaviji sta dva Hrvata in dva Slovenca. Res je, da so v tej Jugoslaviji ubili veliko število Hrvatov, toda prav "nepri-stransko" so ubijali tudi Srbe in Slovence. Še več - ko je prišlo do hrvaške pomladi, so srbski "liberalni" komunisti v Karadjodjevem zvesto branili hrvaško "liberalno" vodstvo. Če bi bili "liberali" med hrvaškimi, srbskimi, makedonskimi, muslimanskimi in slovenskimi komunisti med seboj povezani, morda tudi vse narodnostne pomladi ne bi tako žalostno propadle.

Morda bi tudi emigracije vseh teh narodov imele več vpliva, če bi druga z drugo sodelovale. Srbskih politikov, ki se je z njimi gospod dr. Krnjević prepiral v Londonu, ko so doma komunisti prevzemali oblast, ni več. Žetokrat so prepričani brez zmernosti prispevali k temu, da ni bilo sploh nobenega upanja, da bi na jugoslovanskem ozemlju obnovili demokracijo. Danes, ko starih politikov s pretiranimi pogledi ni več in je cela vrsta srbskih skupin pripravljena govoriti s Hrvati o njihovih zahtevah, je vztrajanje na nepomirljivih stališčih smutni greh, da ne rečem kaj hujšega.

Seveda pa ni mogoče pričakovati od nobenega Srba, da bo pristal na to, da dva in pol milijona Srbov ostane v hrvaški državi. Upravičeno bi mu vsak Srb obrnil hrbet. Če ima dr. Krnjević take Srbe za imperialiste, dela to na svojo odgovornost in v nevarnost hrvaškega naroda, če zahtevajo Hrvati samoodločbo zase in je ne priznajo Srbom, more to vesti le do medsebojnega klana, kakor smo ga že doživeli. Tudi je iluzija, da so proti Hrvatski do Drine samo Srbijanci, medtem ko prečanski Srbi "igrajo vlogo druge in tretje vrste, kot štafaža Srbijancem" in komaj čakajo, da bi jim vladali iz Zagreba. Danes, ko se Tito spet hoče prikupiti hrvaškimi nacionalistom po tem, kar jim je storil leta 1971, niso v nemilosti Srbijanci temveč njegova žena Jovanka in general Jovanić, oba iz Like. Tudi je v današnjih razmerah potrebno računati z vojsko, v kateri imajo prečanski Srbi kljub odstavitvi Jovanića močno stališče. Kdor je realen, ne bo stavljal zahtev, ki lahko to vojsko poženejo v ekstrem, medtem ko bi sicer utegnila podpreti "liberalizem" nasproti sovjetskemu vmešavanju in dogmatizmu doma.

Nisem sovražen Hrvatom in bi bil vesel, če bi bilo mogoče izpolniti njihove upravičene zahteve. Toda če bodo hrvaški nacionalisti vztrajali pri svojih nemogočih željah in odklanjali vsako ponujeno roko in vsak pomirljiv in zmeren predlog, nam bodo naprej vladali tirani, in to še celo z blagoslovom vseh tistih, ki se upravičeno boje kaosa in katastrofe na našem skupnem ozemlju. Leta 1959 je gospod predsednik dr. Krnjević dejal, da se "Hrvati bore na način, ki so ga sami odkrili, da je najbolj primeren". Naj mi oprostite - danes se Hrvatje bore na način, ki nje same in nas vse druge spravlja v vedno večjo nesrečo. Prosim njega in vse druge Hrvate, ki so dobre volje, da premislijo, kje smo in kaj delamo.

Sedem suhih in sedem mokrih let

Od našega sodelavca

Vsake toliko let se v Beogradu in v Atenah splašajo in prično z vojaškimi obiski, obrambnimi pogovori in podobno; toda vse, kar se dogovorijo, v kolikor se resno sploh dogovorijo, čez nekaj let pozabijo, da bi se pozneje spet mogli sestati.

Jugoslovanski obrambni minister armadni general Nikola Ljubičić se je v začetku junija mudil v Atenah, da bi vrnil obisk grškemu ministru za obrambo, ki je bil

prej v Beogradu. Če bi hoteli zvedeti kaj več o tem obisku, ne smemo brati jugoslovanskega tiskaja, ker bomo samo zvedeli, - ob poplavi besed, - da je bilo vse prijateljsko in prisrčno.

Na Zapadu so mnjenja, da naj bi bil Ljubičićev obisk končno potrdilo neke vrste vojaškega sodelovanja, ki naj zavaruje južno fronto za primer nepredvidenih razvojov ob Titovem odhodu. Dasi so se neki Grki čudili, da je bil - spričo macedonskega vprašanja - v Ljubičićevi misli tudi vojaški poveljnik jugoslovanske Macedonije, drugi smatrajo, da naj bi njegova prisotnost prej potrdila, da Jugoslavija ne vidi nobenega odprtega vprašanja, kar zadeva jugoslovansko Macedonijo in Grčijo. Zanimivo je še, da so se Grki zanimali za jugoslovanske topove, ki jih smatrajo visoko kvalitetne. Poročila pravijo, da so dali Jugoslovanom naročilo, ki gre v več deset milijonov dolarjev.

Ker se odnosi z Bolgarijo nikakor nočejo zboljšati, in ker Albanija še vedno predstavlja politično neznancko, ki niha med Moskvo in Pekingom, postane razumljivo, če prihaja do poglobitve odnosov med Beogradom in Atenami.

NAŠA LUČ V OBRAMBI RESNICE IN SVOBODE

Celovška NAŠA LUČ, mesečnik za Slovence na tujem, mora biti zaradi svojega odkritega poročanja in komentiranja trn v peti ljubljanskemu režimu, ki se znova zaganja vanjo, običajno z vsemi mogočimi pritiski na vseh straneh. Očividno je to pobudilo njene urednike, da so v junijski številki zapisali, da "Resnica" za čehlanje ušes ni v skladu z duhom evangelija, ker je Kristus naročil, naj bo naš "da" "da" in naš "ne" "ne". Iskreno smo prepričani, da z objavljanjem resnice, in samo resnice, izpolnjujemo Gospodovo zapoved in služimo svojemu narodu. Zaradi tega prepričanja nas od te poti ne bo odvrnilo prav nič, pa res prav nič", končujejo uredniki.

V isti številki je objavljeno zanimivo pismo naročnika iz Švice, ki omenja avtomobilsko nesrečo med fičkom in mercedesom v noči 1. maja na avtocesti Ljubljana-Vrhnika, v kateri je bilo ubitih pet ljudi in pet močno ranjenih. V poročilu ljubljanskega DELA je bilo 3. maja rečeno, da je do čelnega trčenja prišlo iz doslej neugotovljenega vzroka. Dopisnik iz Švice pa ve, da je voznik mercedesa vozil s hitrostjo 140 km na uro, s 2.8 promila alkohola v krvi - očividno po proslavljanju prvega maja... In zaključuje, da DELO tega ni poročalo iz očividnega vzroka, ker je bil voznik mercedesa Ivan Kumer, medvojni vosovec, likvidator in po vojni poznan nasilnež. Tudi ni smelo biti v DELU zapisano, da je bil žrtev v fičku jezuitski pater Franc Kovač.

Po DELU je v predmajskega tednu umrlo na slovenskih cestah 18 ljudi, v vseh štirih mesecih pa 188.

PROSIMO, POPRAVITE: V članku "Kdor še more..." v KT 461 na 2. strani se mora 5. odstavek pričeti: "Članek se nato pritožuje..." Zadnji odstavek na str. 5, 2. stolpec, ima v članku "Praznik osvoboditve" napačno letnico. Pravilno mora biti: December 1975.

Dr. Avgust Sfiligoj:

SLOVENCİ V ITALIJI

Od kampoformijske mirovne pogodbe leta 1797 do leta 1866 smo bili vsi Slovenci današnje avtonomne dežele Furlanije-Julijske krajine pod absolutistično Avstrijo. Ob plebiscitu leta 1866 pa so se naši bratje v Benečiji opredelili za Italijo, misleč, da se jim bo bolje godilo kot v Avstriji. Toda Italija ni od številnih obljub, s katerimi je omamljala naše brate, izpolnila niti ene same; namesto slovenskih šol ter vsega drugega potrebnega za nacionalni obstanek in razvoj jim je poteptala še tisto dobro, ki so si ga bili prej sami pridobili ter jih začela raznarodovati, tako da danes nimajo tam niti ene same šole, niti enega samega vrta s slovenskim materinim jezikom!

Drugačna je bila usoda goriških in tržaških Slovencev, ki so ostali pod Avstrijo, ker je ta že leta 1867 priznala vsem narodom monarhije vse politične in državljanske svoboščine s pravico do uporabe materinščine v odnošajih s političnimi, upravnimi in sodnimi oblastmi; dalje pravico do lastnih šol, širokega kulturnega razpleta, upravne avtonomije, do lastnih zastopnikov v poslanski zbornici in do lastne narodne zastave.

Od leta 1918 do leta 1945 pa smo se Slovenci treh pokrajin zopet znašli vsi v eni državi, to pot v Italiji, ki je novembra 1918 takole slovesno razglasila svoje obljube:

"Slovenci! Italija, velika država svobode, vam bo dala iste pravice kakor drugim svojim državljanom. Dala vam bo šole v vašem jeziku, še več kakor vam jih je dala Avstrija. Čuvana bo vaša vera, kajti katoliška vera je vera vse Italije. Slovenci bodite prepričani, da bo velika, zmagovita Italija skrbela za svoje državljane, ne glede na njihovo narodnost."

Spominjam se, da je tržaška EDINOST takrat podvomila v vse te obljube in ponovila prerokse besede: *Timeo Danaos et dona ferentes*!

In res, Italija ni spoštovala niti teh obljub in doživeli smo isto usodo, kakor beneški bratje leta 1866, saj nam je še pred prihodom fašizma na oblast začela kršiti celo pravice, ki smo si jih bili pridobili pod Avstrijo. Fašizem je samo odkrito in brezobzirno pospešil odpravo naših pravic, da bi nas do konca raznarodil in nam zadal smrtni udarec!

S svojim odločnim uporom, ki nas je stal velike žrtve in veliko trpljenja, smo Slovenci in Hrvatje pripomogli k zlomu fašizma in zadihali v upanju na boljše, mirno in pravično življenje. Svoje upanje smo opirali tudi na ponovne obljube, ki jih je 11. julija 1945 razglasila rimska vlada. Ko smo demokrati po podpisu mirovne pogodbe leta 1947 takoj javno nastopili s svojo Slovensko demokratsko zvezo, je le-ta že 21. maja 1947 predložila ustavodajni skupščini spomenico za pravice vseh Slovencev, ki so ostali v Italiji, izrecno tudi za

one v videmski pokrajini.

Dalje je zaporedoma Slovenska demokratska zveza v naslednjih svojih nastopih terjala priznanje in spoštovanje pravic tudi Slovincem videmske pokrajine, zlasti ustanovitev slovenskih šol na podlagi zakona, ki smo ga dosegli leta 1961. Vse zaman! Na vsa naša prizadevanja in moremo reči, tudi na prizadevanje samih videmskih Slovencev, je rimska vlada ostala gluha, ali se izmikala z nekimi nejasnimi in neosnovanimi izgovori. Še ko smo decembra 1971 bili v delegaciji pri takratnem predsedniku vlade Colombu, je ta namignil na upoštevanje beneških Slovencev.

Predsedniku vlade Colombu smo namreč vsi skupaj tolmačili posamezne zakonske osnutke za globalno zaščito slovenske manjšine, ki smo jih bili prejšnje mesece predložili.

Vendar je predsednik Colombo zagotovil postopno izvajanje ustavnih predpisov v korist slovenske manjšine; nato je leta 1972 še naslednji predsednik vlade Andreotti, ki se je mudil v Trstu in v Gorici, potrdil predstavnikom Slovenske skupnosti in Slovenske demokratske zveze Colombova zagotovila. Celó v programskih izjavah pred parlamentom je Andreotti izpričal voljo vlade, da bo upoštevala in reševala naše zahteve.

Kake konkretne vladne pobude v tem smislu pa le ni bilo in septembra 1973 sta tržaška Slovenska skupnost in goriška Slovenska demokratska zveza s posebno spomenico opozorili novega predsednika vlade Rumorja na dane obljube-obveze in vztrajali na zahtevi po globalni zaščiti.

Leto 1974 nam je potem prineslo dva važna premika v pogledu naše stvari, in sicer konferenco o slovenski manjšini v Gorici in mednarodno konferenco o manjšinah v Trstu, ki sta ju sklicali pokrajinski upravi teh dveh krajev.

Na obeh konferencah so seveda nastopili tudi predstavniki slovenskih strank in organizacij. V imenu Slovenske demokratske zveze sem imel obkrajat čas nastopiti jaz. Podčrtal sem upravičenost zahteve po globalni zaščiti tako z naravno-pravnega kakor z ustavno-pravnega stališča ter podrobno raztolmačil bistvene zahteve po priznanju in spoštovanju vseh naših pravic na osnovi zakonskega osnutka kot smo ga bili predložili novembra 1971.

Zatem so se leta 1976 zopet podali v Rim predstavniki slovenskih strank in organizacij in vztrajali na zahtevi po zakonski zaščiti.

PREMIK Z MRTVE TOČKE

Vlada se je končno lani zganila in določila posebno komisijo, v kateri so tudi predstavniki Slovencev, ki naj preuči in do konca tega leta predloži konkretno vse gradivo za zakonsko zaščito manjšine.

Komisija je že na delu. Spremljajo jo z vsem srcem naše želje in naši upi!

BENEŠKI SLOVENCİ SE PREBUJAJO

Razveseljivo dejstvo je tudi prebujanje naših bratov iz videmske pokrajine, v prvi vrsti tistih iz Benečije, saj so le-ti jedro slovenskega življa v pokrajini. Marsikje

v Benečiji so se odločili za pouk slovenščine v posebnih tečajih, ki niso uspeli, ker jih je nasprotna sila preprečila; tako na primer v Brdu. Ovira pa jih ni ustrašila in boj so odločno nadaljevali.

Pri tem omenim tudi začetek posebnega tečaja za pouk slovenščine v Ukvah pri Trbižu, za kar gre priznanje domačemu župniku čg. Gariupu in učitelju g. Venosi-ju, ki sta dala pobudo za pouk, značajno odbijala vsako nasprotovanje in odločno kljubovala hudobijam raznih nasprotnih sil.

Še posebno razveseljivo je pa dejstvo, da je 5. in 6. maja bila v Vidmu pokrajinska konferenca o etnično-jezikovnih skupinah živečih v tej pokrajini, to je furlanske, slovenske in nemške.

Glasilu beneških Slovencev NOVI MATAJUR od 15-31. maja poroča, da je predsednik pokrajinske uprave, ki je konferenco sklicala, dejal,

"da je namen te konference poglobiti poznavanje problemov treh jezikovnih skupnosti, ki živijo v Furlaniji: furlanska, slovenska in nemška"; in še, "da mora priti na konferenci nujno do konfrontacije različnih stališč in pogledov na to problematiko, vendar je izrazil upanje, da se razprava ne bo zaključila s to konferenco in da bo ta težila k sprejemljivi sintezi vseh stališč. Vsekakor naj bo namen konference nuditi pristojnim krajevnim, deželnim in državnim oblastem gradivo za uspešno zaščito jezikovnih, kulturnih in zgodovinskih tradicij manjšin."

"Pri tem se je predsednik videmske pokrajine, - pravi NOVI MATAJUR, - skliceval na ustavna določila in še posebej na tista, ki nalagajo državi, da odstrani vse družbene in gospodarske zapreke, ki zavirajo razvoj jezikovnih skupnosti na njihovem ozemlju."

List pove, da se je za konferenco odločil pokrajinski svet, in sicer po daljši razpravi v zvezi z resolucijam o problemih beneških Slovencev in na pritisk slovenskih predstavnikov v svetu samem, izvoljenih na komunistični listi, ter poudarja, da je

"konferenca pomemben korak videmske pokrajine, ker priznava obstoj različnih jezikovnih skupnosti na svojem ozemlju, izrecno tudi Slovencev v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini".

Konferenca se je udeležilo lepo število predstavnikov iz Beneške Slovenije, tako prof. Pavel Petricig, pokrajinski svetovalec in podpredsednik konference ter Izidor Predan odgovorni urednik NOVEGA MATAJURJA, oba neumorna borca za pravice beneških Slovencev in slovenske manjšine v celoti. S stvarnim posegom v razpravo sta potrdila zahtevo po priznanju in spoštovanju vseh pravic slovenske manjšine.

*

Goriški in tržaški Slovenci pozdravljamo ta dogodek in polni upanja pričakujemo zakon o globalni zaščiti, ki naj po stoletnem boju in trpljenju končno zadovolji ne samo nas ampak tudi naše drage brate iz sosedne videmske pokrajine, katerim gre toplo priznanje vseh Slovencev na sploh za njihovo zvestobo sloven-

skemu narodu in slovenskemu materinemu jeziku!

Skozi stoletja se naš človek bori tam, v tistem kraju, za fizični obstanek svojega rodu, svojega naroda in hkrati za ohranitev lastnega jezika! Bori se v neerakem boju z vsemi sovražnimi raznarodovalnimi silami, politično, kulturno in gospodarsko zapostavljen. Tako gospodarsko ponižan, da mora oče na delo daleč v tujino, mati pa mora sama doma otroke negovati in vzgajati!

Sovražni uničevalni sili pa vendar ni uspelo tiste slovenske družine raznaroditi, jo streti in uničiti!

Ta križev pot traja tam že od nekdaj in reči moramo, da skozi stoletja skrbi slovenska mati tudi tistih krajev, v nepopisno težkih položajih in pogojih, da slovenski rod tam ne umre. Ona rodi otroke, jih pozdravlja v svojem, svojih dedov in pradedov jeziku, jih uči v tem jeziku Boga moliti, slovensko govoriti in slovensko pesem častiti!

Njej, torej, slovenski materi tistega kraja, je treba postaviti časten spomenik v hvaležno priznanje za njeno veliko ljubezen do lastne slovenske družine in hkrati do slovenske govornice!

*

Videmsko pokrajino upravljajo izvoljeni predstavniki Krščanske demokracije! Tudi njim gre naše priznanje za to pomembno pobudo, ki kaže, da zastavljeni napori Slovencev v Italiji ne bodo zaman!

Italijani so pač taki, da v danih primerih vse obljubijo, obljube pa ne radi držijo! Zlasti vladni predstavniki so taki, posebno kar se nas državljanov slovenskega jezika tiče.

Izkušnja pa uči, da je treba vedno in vztrajno trkati in trkati, da se ti končno vrata odpro!

Slovenci iz videmske pokrajine so našli veliko oporo pri bratih iz goriške in tržaške pokrajine in se od njih veliko naučili za nastope. Tudi obiskovanje slovenskih šol na Goriškem in Tržaškem je nekaj pripomoglo, saj se slovenska mladina iz videmske pokrajine na njih izobražuje. Tudi to je rodilo svoj dober sad!

Da bi se tudi na Koroškem razmere izboljšale in prinesle pomiritev ob priznanju in spoštovanju vseh pravic tamkajšnjih naših bratov!

Za zaključek naj omenim, da se konference v Vidmu veseli tudi verski list Beneških Slovencev DOM!

Gorica, 3. junija 1978.

Furlani in junijske volitve

Kakor je bilo pričakovati, se bo furlansko gibanje (Movimento Friuli) udeležilo nedeljskih volitev s samostojno listo in lastnim volilnim znakom. Pred dvema letoma, ko furlanske liste ni bilo, je - predvidoma - precej Furlanov volilo listo Slovenske skupnosti, kar edino razloži, zakaj je slednja dobila glasove v predelih, kjer Slovencev skoro ni. Tedaj je bilo v polemikah poudarjeno, da se v bodoče ni zanašati na take glasove, ker je možno, da bodo Furlani pri prihodnjih volitvah volili - furlansko. To se je zdaj uresničilo, očitvidno tudi zato, ker je bil poenostavljen način vlaganja kandidatnih list. To je zdaj tudi pomagalo listi Slovenske skupnosti, ker ni bilo treba zbrati na vseh koncih in krajih določenega števila podpisov, da ste lahko kandidirali.

(ps)

PRED VOLITVAMI

V Novi Gorici so 11. junija odkrili spomenik Lojzetu Bratužu, ki je umrl zaradi fašističnega mučenja. Govoril je dr. Joža Vilfan.

Dr. Miloš Vauhnik:

CHURCHILL IN DR. OTTO HABSBERG

Vse države, ki so v drugi svetovni vojni prišle pod Hitlerjevo strahovlado, so tekom vojne imele svoje begunske vlade ali pa vsaj skupine na zapadu, ki so zastopale interese svojih dežel; te so s svojimi informacijami hotele vplivati na zapadno javno mnenje in seveda tudi na zapadne vlade, v prvi vrsti na ameriško in angleško vlado.

Predobro je znano, da je bilo takšno informativno delovanje zelo potrebno, kajti na zapadu niti vlade, kaj šele javno mnenje, niso imele jasne predstave o tem, kaj se dogaja pod Hitlerjem. Na zapadu tudi ni bilo jasnosti v geografskem ozirju. Ko je že bilo jasno, da bo Hitler izgubil vojno, so postale vse te begunske vlade in begunske skupine zelo aktivne, z večjim ali manjšim uspehom.

Tudi Avstrija je imela svoje begunske skupine, monarhiste, krščanske demokrate in socialiste, ki so preko svojih zvez hoteli vzbuditi zanimanje v zapadnem svetu za usodo Avstrije po končani drugi svetovni vojni. Tako so na primer avstrijski socialisti imeli svoj urad v Londonu, ki je bil ves čas vojne v ozki zvezi z britanskimi laburisti. Najagilnejši med avstrijskimi begunci pa je bil sin zadnjega avstrijskega cesarja Karla, dr. Otto Habsburg, ki ni zamudil nobene prilike, da ne bi delal propagande za Avstrijo, posebno v Ameriki. Tudi on je imel težkoče z ameriško nevednostjo, ko se je sukal v ameriški "high society"; najprej je moral razčistiti svoj položaj, da namreč ni sin zadnjega "avstralskega" cesarja, za katerega so ga imeli, marveč "avstrijskega" cesarja.

Jugoslovani smo imeli na zapadu v Londonu, vlado v izgnanstvu, priznano od Zapada, ki je bila tedaj v prvi vrsti poklicana, da se briga za usodo Jugoslavije po drugi svetovni vojni.

Po puču dne 27. marca 1941, ki je spravil Churchilla v potencirano euforijo, se je po nemškem vpadu v Jugoslavijo vlada z mladim kraljem rešila v Anglijo. Churchillovo navdušenje se je po prihodu jugoslovanske vlade v London močno ohladilo. Vso vojno je ta vlada igrala zelo klavrno vlogo, ni imela nikakega ugleda v Londonu in tudi ni dosegla ničesar v tem pogledu, da bi Jugoslavija po vojni dobila nagrado za, na ljubo Churchillu, izvršeni puč, kaj šele, da bi bile upoštewane ogromne ljudske žrtve, ko je bilo v Jugoslaviji dva milijona več ali manj mrtvih, posledično zaradi od Churchilla insceniranega puča.

Večni prepiri v vladi, enkrat zaradi neke kairske afere, potem zaradi kraljeve ženitve, pa nadalje prepiri zaradi ministrskih stolčkov in zaradi vprašanja, kdo naj bo ministrski predsednik, posebno pa neverjetne težave, katere je delal dr. Krnjevič v vladi in še mnogo

več takega, so vzeli vladi ves ugled.

Kar se tiče informiranja zaveznikov glede Mihajloviča in Tita, kaže da se jugoslovanskim vladam ni posrečilo prepričati zavezniških krogov, predvsem pa Churchilla, da je Tito komunist in kakšne posledice za zaveznike so povezane s tem dejstvom.

Churchill ni počastil posameznih jugoslovanskih begunskih politikov ali pa vso vlado s kakšnimi obedi ali večerjami, kjer bi imeli jugoslovanski politiki priliko informirati Churchilla neposredno o razmerah v Jugoslaviji. Jugoslovanski vladni krogi, so imeli samo možnost, izrekati posredno preko angleškega poslanika pri vladi svoja mnenja in želje, ki so se žalibog, sukale navadno okoli zadev, ki so bile predmet preprirov v vladi, kot sem že omenil prej.

Če danes preučujete položaj jugoslovanske begunske vlade tekom vojne, dobite vtis, da Churchill ni smatral naših predstavnikov v Londonu za vredne, da bi bili tretirani "gentlemanlike", kakor na primer, da bi bili tretirani vsaj tako kot je bil od Churchilla tretiran dr. Otto Habsburg.

To naj potrdi moja ugotovitev v člankih "Zadnji dnevi kraljevine Jugoslavije", da je Churchill smatral nas Jugoslovane za manjvredne Balkance in z nami tudi tako ravnal.

Kar se tiče Tita, je danes dokazano, da naša begunska vlada vso vojno ni imela tistega stika s Churchillom, ki bi bil potreben, da bi ta dobil jasno sliko o naših razmerah doma. Churchill si je ustvaril mnenje o Titu ali sam, ali pa so bili posredi številni svetovalci, ki niso bili Jugoslovani, ali pa jim je Churchill bolj verjel kot pa Jugoslovanom. Drugače ne bi moglo priti do položaja, ki ga bom opisal:

V mesecu septembru 1944 je spet prišlo do običajne konference med Churchillom in ameriškim predsednikom Rooseveltom, tokrat v Quebecu, v Kanadi. To je bilo že v času, ko je izkrcaje zaveznikov v severni Franciji, takozvana operacija "Overlord", v celoti uspela, ko je bil Pariz že v rokah zaveznikov in je bila končna zmaga nad Hitlerjem le še vprašanje časa.

V Quebecu sta se Roosevelt in Churchill podrobneje posvetovala tudi o tem, kaj storiti z državami v srednji Evropi. Med te sta štela tudi Avstrijo in Jugoslavijo.

Neumorni zagovornik neodvisne Avstrije, kot rečeno sin zadnjega avstrijskega cesarja Karla, dr. Otto Habsburg, ki ni izpustil nobene prilike, storiti kaj za Avstrijo, je bil tudi navzoč v Quebecu, da najde kakšno priliko vplivati na zaveznike v korist Avstrije.

Dosegel je, da je bil 15. septembra 1944 sprejet od Roosevelta, kateremu je dr. Otto Habsburg obširno in v podrobnostih predložil želje Avstrijcev. Od strani Roosevelta je našel blagohotno razumevanje.

Dne 17. septembra 1944 je Churchill povabil dr. Ottona Habsburga osebno na obed, v dvoje; po skupnem obedu sta imela dolgo konferenco, kjer se ni

razpravljalo samo o Avstriji, marveč tudi o drugih srednjeevropskih državah.

Tekom tega dolgega razgovora je prišlo med Churchillom in dr. Ottonom Habsburgom med drugimi tudi do sledečega dvogovora:

Churchill: Vsakomur je jasno, oziroma vsakemu pametnemu človeku mora biti jasno, da Avstrija, kot je bila leta 1938, sama naprej ne more obstajati.

Dr. Otto Habsburg: Potrdim in rečem, da ne govorim za to samo gospodarski razlogi, marveč zahteva kaj takega tudi pametna politika. V svetu bo po tej vojni Avstrija sama ali pa tudi v zvezi z Madžarsko štrlela kot "a sore thumb" - "kot boleč palec" v sovjetski svet. Med bolšivizirano Italijo, med komunističnim Balkanom in sovjetsko Jugoslavijo ter Stalinovim vazalom Benešem, bi Avstrija in Madžarska visele v zraku kot ščit angleškega vpliva.

Tukaj je Churchill vzrojil in rekel jezno:

Churchill: Nisem Vašega naziranja, Italija je dvomljiva, Jugoslavija pa, o tem sem popolnoma siguren, ne bo boljše eviška, marveč proangleška.

Dr. Otto Habsburg: In to navzlic Titu?

Churchill: Nič navzlic Titu, marveč baš zaradi Tita, Jaz zaupam Titu.

Dr. Otto Habsburg: To pa je za mene presenečenje. (sarkastično) Potem pač morate Vi boljše poznati položaj kot jaz!

Churchill: Da, tako je kot sem rekel. Potem sta razgovor nadaljevala še o drugih zadevah.

Štiri leta je že trajala vojna in Churchill še ni prišel do spoznanja, da je Tito komunist, ki ne more nikdar biti britanski prijatelj. Štiri leta je že trajala vojna, ne da bi kdo od jugoslovanske vlade, posebno Jovanović, bil v stanju vsaj na tak način dopovedati Churchill, da je Tito komunist kot je storil dr. Otto Habsburg. Tako je - risum teneatis amici - dr. Otto Habsburg, sin zadnjega avstrijskega cesarja, nastopil pri Churchill kot naš advokat.

Dne 4. februarja 1945 se je začela konferenca na Jalti. Jasno je, da je tudi na jaltski konferenci Churchill glede Tita bil na istem stališču, kot je bil štiri mesece poprej na konferenci v Quebecu in je tudi razumljiv izid konference v Jalti, ko tam ni bilo našega advokata dr. Ottona Habsburga, marveč -- Churchill.

O tem dolgem razgovoru z dr. Ottonom Habsburgom Churchill previdno molči v svojih spominih; tega sploh ne omeni. Dr. Otto Habsburg je takoj po konferenci sestavil dva protokola, protokol št. 1 o razgovoru z Rooseveltom in protokol št. 2 o razgovoru s Churchillom. Fotokopije teh protokolov je deponiral pri "Institutu für Weltgeschichte" na Dunaju.

Mirne duše končam tudi ta članek, kot sem prejšnjega, "Ave, Churchill, illusi morituri Te salutant!"

PO ITALIJANSKEM REFERENDUMU

DOPIS

Na splošno so komentarji ugodni glede izida dveh referendumov 11. junija. Za preklic zakona "Reale" o javni varnosti se je izreklo komaj 23.3% glasovalcev, proti preklicu - torej za njegovo ohranitev - pa 76.7%.

Presenetil pa je izid referenduma glede finansiranja političnih strank od strani države. Za preklic tega zakona se je izreklo 43.7% glasovalcev, za ohranitev zakona, torej za nadaljevanje državne pomoči strankam, pa 56.3% glasovalcev.

Toda pri tem je bilo zanimivo, da so pri štetju našli 2,144.842 neveljavnih glasovnic. Komentatorji sklepajo, da bi pri volilnih odn. glasovalnih analizah bilo treba te glasovnice smatrati kot za odpravo zakona. Če to drži, potem je dejansko lahko glasovalo proti nadaljevanju pomoči strankam 13,736.577 + 2,144.842 = 15,881.419 glasov, kar je potem samo 1,751.882 manj kot za ohranitev zakona (17,633.301).

Spričo sorazmerno majhne razlike se čuje zahteva, da je treba zakon odpraviti. Proti podpori strankam pišeta tako *Katoliški glas* kot *Primorski dnevnik*, dočim sta bila za nadaljevanje zakona *Novi list*, pa tudi 'Slovenska skupnost'.

SLOVENSKE FARE IN CERKVE V TRSTU

Pojasnilo k članku v tržaškem NOVEGA LISTU (gl.stran 9.)

Na naslednji strani objavljamo posnetek članka iz tržaškega NOVEGA LISTA (1. junija 1978), ki zanimivo odkriva probleme, s kakršnimi so ali bodo soočeni naši tržaški rojaki. Uvodni članek se sklicuje na nekaj v tisku objavljenih člankov v tej zadevi, pri čemer gotovo misli tudi na dve pismi v gorškem KATOLIŠKEM GLASU (fbr., marec). Ker nam to pot prostor ne dopušča objave vsebine zadevnih pisem (prvo je bilo proti novim cerkvam, drugo za), s čemer bi bil spodnji članek dopolnjen, bomo o argumentih poročali drugič, saj bo ta članek gotovo izzval razpravo na širši osnovi, kar se nam zdi prav.

Kot nekako dopolnilo bi to pot le omenili nič kaj razveseljevo pojasnilo tržaškega škofovega vikarja dr. L. Škerla v KAT. GLASU 20. aprila. Kje dobiti novih duhovnikov za predlagane nove župnije odn. cerkve v Trstu? V tržaški škofiji je (poleg nekaj redovnikov) samo 23 slovenskih škofijskih duhovnikov. Od teh so trije stari med 70 in 80 leti, sedem med 60 in 70, osem med 50 in 60, in pet med 40 in 50 leti. Kljub poskusom na raznih krajih, novih duhovnikov ni moč dobiti. Tudi bi ti morali vsaj zaradi praktičnih razlogov postati italijanski državljani, kar pa je skrajno težavno, - skoro nemogoče, - doseči, celo kljub škofovim intervencijam v Rimu. V emigraciji primernih duhovnikov ni, ker so že tudi v letih odn. so potrebni emigrantom in izseljencem samim, ali pa so na takih višjih položajih, odkoder ni lahko priti nazaj na župnjo, pod pogojem, da bi seveda dobili italij. državljanstvo. V matični Sloveniji potrebujejo duhovnikov sami. Dr. Škerl je mnenja, "da moremo na Tržaškem z močmi, ki jih imamo na razpolago, obdržati pri življenju le to, kar trenutno imamo."

Ponatis iz NOVEGA LISTA na 9. strani →

ALI SI SLOVENCİ RES LAHKO PRIVOŠČIMO GRADNJO DVEH CERKVA V TRSTU?

V slovenski javnosti na Tržaškem se je razširil glas o nameravani gradnji slovenske cerkve pri Sv. Jakobu v Trstu. O tem je bilo objavljenih v tisku že tudi nekaj člankov, delno polemičnih. V nekaterih cerkvah na Tržaškem pa se je že pobiralo za gradnjo nove slovenske cerkve v Domju, ki naj bi bila posvečena novemu svetniku p. Mandiču (doma je bil iz Boke Kotorske, katere prebivalstvo je versko in narodnostno mešano).

Gradnja dveh cerkva je za slovensko narodnostno skupino v Trstu, ki gotovo ne preseže več kot nekaj desetlin tisoč duš in od katere je samo manjši del nacionalno zaveden, še veliko manjši del pa se prišteva med verne katoličane, neverjetno drzen podvig in nujno se moramo vprašati, ali je smiselna. Kolikor vemo, je bilo to sklenjeno brez kakšnega širšega posvetovanja in brez iskanja pristanka tiste javnosti, ki naj bi s svojimi nabirkami omogočila gradnjo obeh cerkva. Ni bilo objavljeno, koliko bi cerkvi stali a lahko si predstavljamo, da ob predvidni cenitvi vsaj kake pol milijarde lir, kajti ne govori se le o kapelah.

Nameravana gradnja cerkve pri Sv. Jakobu za katero je izbrano tudi že stavbišče, je v zvezi z znanim načrtom za ustanovitev posebne slovenske župnije za Slovence v Trstu. Tudi ta zamisel je že vzbudila polemične odmeve za in proti. Oboji so tehtni, vendar se nam zdi, da prinaša ta načrt s seboj velikansko politično nevarnost. S tem bi se namreč Slovenci sami izločili iz splošnega okvira tržaškega življenja in se spravili v isti položaj kakor od zunaj priseljene narodnostne in verske skupnosti, izvirajoče od priseljenih trgovcev, kot Judje, pravoslavni Srbi in Grki, protestantski Nemci in Valdežani, ki imajo vsi svoje posebna svetišča.

Pri vseh prevladujejo danes italijansko govoreči pripadniki, ki se imajo tudi v narodnostnem pogledu za Italijane. Niti lastna cerkev niti različna vera jih torej ni obvarovala pred narodnostno in jezikovno asimilacijo. Zato je zelo dvomljivo, če bi to mogla posebna slovenska župnija in cerkev v Trstu. Bodisi avtomatično bodisi kot refleks in reakcija na tako ločeno župnijo in cerkev bi Slovenci izgubili domačinsko pravico v vseh drugih tržaških cerkvah. Povsod bi jim rekli — ali bi jim lahko rekli: Pojdite v svojo cerkev!

Danes so slovenske maše v mnogih tržaških cerkvah. Ali bi potem še bile in ali bi imeli pravico do njih? Ali pa bi odpadle le zato, ker bi vsi slovenski verniki zahajali v

cerkev slovenske župnije? Če pa bi ostale, kolikor Slovencev bi potem zahajalo v cerkev slovenske župnije?

Slovenci v Trstu, bi se na tak način spravili v geto in se izenačili s položajem slovenskih izseljencev v raznih ameriških mestih kjer imajo svoje slovenske župnije in cerkve (kot izrazita priseljena narodna skupina).

Za tržaške Slovence se pojavlja s tem velikanski in nevaren problem, ki bi ga bilo treba vsestransko in modro pretehtati, preden bi padla kaka odločitev. Problem je treba pretehtati predvsem tudi s politične plati. Slovenci ne smemo dati svojim someščanom druge narodnosti dobrodošlega izgovora, da smo v mestu večni priselci kot kaki Judje, Srbi, Grki ali Nemci. Varovati si moramo domačinsko pravico v VSEH tržaških cerkvah, in če nam jo kje odrekajo, si jo moramo v imenu krščanskih in državljanških pravic priboriti. Ni nam je mogoče odrekati. Tržaške cerkve smo pomagali finančno in z delom graditi tudi Slovenci, kajti nikjer ni bilo rečeno, da so namenjene samo italijanskim vernikom in da so zanje dobrodošli samo prispevki italijanskih vernikov. In razen tega se ne sme pozabiti, da so bile številne teh cerkva nekdanji sredi slovenskega prebivalstva in okolja in je v njih daleč prevladovala — če ni bila sploh edina — slovenska služba božja ter so v njih obhajali maše slovenski duhovniki za slovenske vernike. Tako je bilo s cerkvami v Barkovljah, Rojanu, pri Sv. Ivanu, pri Sv. Jakobu, v Skednju in še kje. Danes v vseh prevladuje služba božja v italijanskem jeziku, ne zato, ker bi bili slovensčino iz njih enostavno pregnali, ampak ker se je delež Slovencev med prebivalstvom zaradi asimilacije in priseljevanja Italijanov v tiste dele mesta silovito zmanjšal. Ali se ne bi čez eno ali dve generaciji tudi novi cerkvi pri Sv. Jakobu in v Domju znašli v skoro čisto poitalijančenem okolju in bi prešli v roke italijanskih vernikov in duhovnikov? Menimo, da je to zelo verjetno. Razen tega je znano, da je slovenskih duhovnikov na Tržaškem premalo so v glavnem že ostareli in bolelni, predvsem pa preobremenjeni. Ali gradnja dveh cerkva ni prehud napor za te duhovnike? In če obnemorejo sredi gradnje — bodo njihovi nasledniki gos tej nalogi, ki zahteva velik talent za finančne zadeve, podjetnost in zdravje? Ali taka gradnja ne bo odvracala naših duhovnikov od nujnejših nalog, dela z ljudmi?

Tržaški Slovenci imamo, po našem mnenju, mnogo nujnejših in hujskih problemov, kot je gradnja novih cerkva. Sicer pa naj se o tem izrazi naša javnost. O tem bi morala steči olikana, a odkrita in javna diskusija v tržaški slovenski katoliški skupnosti.

Dr. Bogdan Novak:

'NAJSTAREJŠI NAROD V EVROPI' IN ZGODOVINSKA DEJSTVA Odgovor g. ML-u.

Ker sem z M. L. -om že razpravljaj v svojem prvem odgovoru na njegovo kritiko o zgodovinskem izrazoslovju in njegovem tolmačenju srednjeveških institucij, zato se ne bi ponovno spuščal v daljše razpravljanje, če me ne bi bila naravnost osupnila izjava v njegovem drugem dopisu, ki je bil objavljen v KLIČU TRIGLAVA (št. 457, januar 1978) in v katerem naravnost pri-bija kot dejstvo, brez vsakega dvoma, sledeče: "Sloven-cí smo eden najstarejših narodov v Evropi in Karantanija, menda poleg Irške, med najstarejšimi narodnimi državami." Kar je v tem stavku pogojnega, nedoločena, je le, da je morda Irška prav toliko stara kot Karantanija. Vse drugo pa je v nedvomljivi trdilni obliki. Človek bi mislil, da se to nanaša na Jezovo teorijo o skandinav-skem izvoru Slovencev, vendar to nas še vedno ne bi postavljalo časovno pred Grke, Rimljane, (ki so tudi imeli svojo narodno državo, predno se je ta razvila v imperij), Kelte, Ilire in mnoga druga ljudstva. Zato sklepam, da je M. L. najbrže mislil na Etruščane. Pred nedavnim mi je slovenski zgodovinar v Ameriki pripovedo-val, da se je posrečilo nekemu Slovincu, da je razvoz-ljal zagonetne etruščanske napise na spomenikih v Rimu s pomočjo slovenskega jezika. To je vse, kar vem o tem. Tako bi sedaj nastala nova teorija, ali bolje hipo-teza, o etruščanskem poreklu Slovencev, in o Karanta-niji kot nadaljevanju (ali morda celo pra-domovini?) etruščanske države. Ker smo navajeni v pluralistični družbi, v kateri živim in delujem, da ima vsakdo pra-vico do svojega mnenja, me nova hipoteza o genezi Slovencev ne bi niti malo presenetila. Presenetil me je le definitivni način, v katerem nam M. L. to novico prinaša. Njemu je to že ugotovljeno in sprejeto zgado-vinsko dejstvo.

Drugo, kar me je napotilo k ponovnem odgovoru, pa je M.L. -ova misel, ki se ponavlja na več mestih in poudarja, da bi morala slovenska zgodovina vzgajati pri Slovenceh ponos na slovensko preteklost in se izogi-bati vsega, kar bi vodilo v depresijo. To je najboljše izrazil v stavku "Zgodovinska veda se mora varovati tega, da bi pri občinstvu ustvarjala depresije, kot jih npr. lahko poudarjanje tega, da 'smo izgubili dve tret-jini svojega narodnega ozemlja.'" Sicer res malo dalje priznava, da mora biti zgodovinska veda popolnoma navtralna, še več, razkrivati mora vse takšne potvorbe, ki jim ni namen odkrivati zgodovinske stvarnosti. Spre-gledal pa je, da njegov zaključek nasprotuje temu, kar pravi zgoraj.

UTRJEVANJE "STARE SLAVE"

M. L., pa tudi nekateri drugi slovenski pisci že-lijo, da bi slovenska zgodovina služila, slično kot v dobi slovenskega narodnega prebujanja, za to, da bi utrjevala slovensko narodno zavest. To pa naj bi dosegla s tem, da poudarja slavno preteklost slovenskega naroda, posebno

dobro karantanske države. Noben poklicni zgodovinar se ne more strinjati s takimi izjavami, v tem dopisu hočem pojasniti, zakaj. Predno pričnem s svojim razmišljanjem, naj nakažem, da opevanje stare slovenske slave, lahko doseže prav nasproten učinek, kot si ga pisci dobroamer-no žele. Če se npr. dokaže, da Slovenci nismo najstarejši narod v Evropi, in da v resnici nismo imeli ali igrali take slavne zgodovine kot pravi M. L., potem odkritje take falzifikacije lahko povzroči pri mladini večjo depresijo, kot poznanje manj slavne resnice. Moja narodna zavest ni nikoli trpela radi tega, ker sem rasel v okolju, ki nas je učilo, da smo Slovenci potomci tlačanov in da je bil le Nemeč gospod vse do leta 1848, in deloma še do leta 1918, ko smo se osvobodili tujega jarma. O tem sem imel celo predavanje kot sedmo - ali osmošolec, v katerem sem dokazoval, da vsa slovenska inteligenca lahko doka-že, da izhaja iz kmečkega rodu, če razižče svoj rodovnik, nekaj rodov nazaj. Seveda se danes z vsem tem ne strinjam več. Važno pa je, da to ni vzbujalo malodušja v mojem srcu. Prav nasprotno, vzpodbujalo me je v večji delavno-sti in delu za priznanje slovenskega naroda. Vem pa tudi, da nisem samo jaz tako čutil. To sem napisal zato, da poudarim, da narodna zavest in na njej sloneče delo za narod, ni odvisna od slavne zgodovinske preteklosti, tem-več od nas samih, od vsakega posameznega člana sloven-skega naroda. Če nam bo ljubezen do svojega naroda vzgojena od nežne otroške dobe, do šolskih let, v šoli in pozneje, potem bomo svoj narod ljubili, se zanj žrt-vovali in zanj delali. Po mojem je ljubezen do staršev, do bratov in sester ter do vseh sorodnikov prvi korak do zdrave ljubezni do vseh članov svojega naroda. Ljubezen, ki jo starši prenašajo na svoje otroke, je zato dragocena dediščina, ki jo otroci dobe in jo nato preneso na sorod-stvo in končno na ves narod. Kot je ljubezen tisti čude-žen vir sloge in sodelovanja v družini, tako je tudi tista gonilna sila, ki žene posamezne člane naroda k delu za narod. Ali bomo s tem delom nadaljevali "slavno tradicijo" svojega naroda, ali pa se bomo borili za pri-znanje ponižanega "naroda tlačanov", potem ne bo več tolike važnosti. Važna je ljubezen in pripravljenost na delo. Pri tem pa ima (kar se je dokazalo v preteklosti) zavest, da je treba več storiti za mali "narod tlačanov", da doseže in nato obdrži isto raven z drugimi narodi, lahko prav takšno pozitivno vlogo pri vzbujanju narodne zavesti med slovensko mladino kakor "slavna tradicija" o naj-starejšem narodu v Evropi.

Vse to morda zveni starokopitno, celo čitalniško in izgleda, kot da nimam nobene zveze z mladino. Seve-da temu ni tako. Vsak dan pridem pri pouku v stik z mladino v Ameriki, ki je gotovo v središču vsega, kar druga mladina drugod po svetu posnema. Zato tudi vidim in se zavedam, da ves glušeči hrup njihove moderne glas-be, "sub-kultura", preprosta eksotična obleka in beg v preprosto naravo ne more zadostiti hrepenenja mladega srca, da ustvari nekaj pozitivnega. To je krik v obupu, beg iz realnosti, bolest duše v blodnem izkanju nečesa, kar bo bolj stalno, pozitivno, primarno. Prvi znaki, do odgovor leži v frontalnem napadu na oblast in vladajoči razred, ali v begu iz realnosti, so bili v iskanju novih

rešitev v orientalskih kultih. Vedno bolj pa postaja jasno, da tudi ti ne morejo nasititi duševnega gladu ameriške mladine. Zato bomo, in deloma smo že, priče povratka k starim vrednotam, ki jih bodo sicer nove generacije razlagale po svoje, odete v nove blesteče fraze, ne iste onim od včeraj, pa vendar slične v glavnih obriših. Podobno se bo zgodilo tudi s slovensko mladino. Njihova želja po uživanju, internacionalnosti in komoditeti, ki je vzrok upada narodne zavesti, bo šla skozi nove metamorfoze in odkrila na novo stare vrednote v modernjši obliki. Ker delam z mladino, imam veliko zaupanja vanjo. Isto velja za slovensko mladino, da, prav za slovensko mladino.

O ZGODOVINI IN NJENIH VIRIH

Povrnimo se k zgodovini. Gornja izreka M.L. -a pripisujeta zgodovini vlogo, ki je ne more imeti. Prava zgodovina ne sme biti v službi nikakršne ideje, nazora, politike in nikakršnega -izma. Zgodovina ne sme biti "dekla" drugim. Seveda se s tem ne bodo strinjali niti vsi zgodovinarji. Saj vsi vemo, da je bilo v 19. stoletju polno nacionalističnih zgodovinarjev, ki so pisali "slavne" zgodovine svojih narodov. Na kratko hočem pojasniti vlogo zgodovine v pluralistični družbi in nakazati tudi, kako sam pojmem zgodovino. Morda bo to prav prišlo tudi drugim, ki pišejo o zgodnji slovenski dobi ter bo v oporo tistim, ki berejo njihove doprinose, da bodo zavzeli do njih pravilno stališče z zgodovinskega vidika.

Prvo vprašanje, ki ga srečamo v zvezi z zgodovino je, kaj je zgodovina. Čeprav je najti v uvodih v zgodovino polno različnih definicij, se več ali manj vsi zgodovinarji strinjajo, da zgodovina obravnava tiste dogodke preteklosti, ki so igrali večjo ali manjšo vlogo pri oblikovanju in na oblikovanje naše sedanjosti. Drugo ob tem stoječe vprašanje pa je, ali je zgodovina bližje znanosti in umetnosti. Poklicni zgodovinarji si o tem niso soglasni. Eni smatrajo, da je zgodovina bližja znanosti, drugi, da je bližja umetnosti. Zgodovina je deloma oboje, ni pa niti eksaktna znanost, niti le del umetnosti. Študij pisanih zgodovinskih virov ali listin je najbližje znanosti in mora upoštevati principe znanstvenega raziskovanja, pripoved (naracija) in razlaga pa se približuje umetnosti. Lep in tekoč pripovedni slog, ki naj bi bil ideal vsakega zgodovinarja, pa vendar ne sme nadomestiti glavnega cilja, to je iskanja in ugotavljanja resnice.

O tem, kaj se je zgodilo, kje in kdaj, nam govore pisani viri ali dokumenti (listine). Na tem polju, posebno kar se tiče ugotavljanja dejstev na osnovi pisanih virov, se je razvila posebna zgodovinska znanost, s katero se mora seznaniti vsak bodoči poklicni zgodovinar, kakor hitro prične s poklicno izobrazbo na univerzi. Ker pa pisani viri sami na sebi še ne pomenijo objektivne resnice, zato je treba vsako listino kritično oceniti. O kritični oceni listin naj omenim le nekaj najvažnejših kriterijev. Prvo je treba pri vsakem viru ugotoviti ali je original, ali pa le prepis ali kopija originala. Pri kopiji iščemo njen "rodovnik", to se pravi, če nam je znanih več prepisov in kopij, skušamo ugotoviti ali so a, b, c, kopije ali prepisi originala, drug

drugega, ali pa izhajajo iz kakega nam neznanega prepisa ali kopije. Nato skušamo določiti red, v katerem si listine slede. Šele ko ugotovimo zapovrstni red prepisov, lahko tudi ugotovimo, kaj je bilo pri prepisovanju dodano, kaj spuščeno in kdaj. Pri tem nam pomaga rokopis, oblika črk, vsebina dodatkov ali krajšav teksta. Na podlagi vsebine skušamo dognati, ali je avtor objektivno poročal ali ne, in zakaj je napisal dokument. Ali je dokument verodostojen opis dogodka, določimo s primerjanjem z drugimi istodobnimi listinami. Če je vir tendenciozen, je treba ugotoviti zakaj in v koliko. Nek vir je lahko pristranski, vendar je večina podatkov v njem zanesljiva, kar lahko potrdimo s primerjanjem z drugimi istodobnimi viri in z že ugotovljenimi zgodovinskimi dejstvi. Važno je tudi, ali je bil vir napisan v isti dobi kot se je zgodovinsko dejanje izvršilo, ali je bil pisec osebno priča dogodka, ali pa ga je opisal po pripovedovanju drugih, ki so bile priče ali pa ne, ali pa je bil vir celo napisan pozneje in koliko pozneje. Je avtor uporabljal kake listine in katere? Jih je citiral dobesedno, ali pa je poročal o njihovi vsebini le s svojimi besedami? Ali je tako poročanje lahko spremenilo smisel zgodovinskega dogodka in v koliko? Ker že poznamo *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, vzemimo ta dokument kot primer. Napisal ga je pripadnik salzburške škofije, da dokaže, da sta Karantanija in Panonija že dolgo časa pripadali salzburški cerkvi, in da je zato neki filozof Metod neupravičen, da misijonari na tem ozemlju. Pisec je bil zato gotovo pristranski pri izbiri argumentacije in zgodovinskih listin, na katere se je opirala njegova argumentacija. Drugače pa so dejstva, ki so navedena v viru v glavnem zanesljiva in dokazujejo, da je bil pisec dobro poučen o zgodovini in razmerah v Karantaniji in Panoniji in da je imel dostop do listin, od katerih so se nekatere ohranile, druge pa ne.

Po skrbni oceni virov izdelajo zgodovinarji "listo" zgodovinskih dejstev, ki jih vsi, ali vsaj velika večina zgodovinarjev priznava kot veljavna. Naj ponovim, da pri ugotavljanju zgodovinskih dejstev ne igrajo vsi viri enake vloge. Njihov pomen je odvisen od tega, ali jih vsi, ali vsaj velika večina zgodovinarjev priznava, ali pa ne. Nekatere virove priznavajo zgodovinarji v celoti, pri drugih pa le njihove posamezne dele. Pri virih, kakor dogodkih, ki jih opisujejo, in ki jih ne priznava večina zgodovinarjev, ali pa priznavajo le posamezne dele, moramo biti previdni in velja zanje isto kot za druga zgodovinska tolmačenja; na takih virih ali na takih delih virov lahko slone le teze in hipoteze.

V gornjem orisu sem na hitro skiciral, kako pridemo do osnovnih zgodovinskih dejstev, ki predstavljajo neko faktično ali objektivno resnico. Če sedaj nekdo odkrije novi pisani vir (listino), ga je prvo treba podvreči ostri kritiki kot vsak vir, nato pa videti ali se strinja z drugimi zgodovinskimi dejstvi, ki jih poklicni zgodovinarji priznavajo. Dokler temu ni zadoščeno, je novi vir le nova teza ali hipoteza. Isto velja seveda tudi za vsebino tega vira.

10. nadaljevanje dr. Novakove 'Zgodovine' sledi v julijski številki.

Vsako tolmačenje zgodovinskih virov in zgodovinskih dejstev pa nosi individualističen značaj in se zato zgodovina ne more prištevati med znanosti. Vendar mora tudi pri tolmačenju poklicni zgodovinar imeti pred očmi svoj glavni namen, da ugotovi objektivno resnico. V to skupino spada vprašanje, zakaj se je nekaj zgodilo v preteklosti. Na to vprašanje različni zgodovinarji odgovarjajo zelo raznovrstno. Vendar lahko njihove odgovore nanizamo okoli nekaj bistvenih vprašanj, odgovori na ta pa tvorijo različne zgodovinske teorije in hipoteze. Teorije in teze predstavljajo nedokazane možnosti, dočim so hipoteze le bolj ugibanja.

Zelo mnogo se v zgodovini razpravlja, kako nastane zgodovina, ali bolje, kdo ustvarja zgodovino. Čeprav je o tem mnogo teorij, se lahko vse strnejo, slično kot v verstvu in filozofiji, v tri velike skupine. Ena poudarja, da je človek tisti, ki ustvarja zgodovino, druga predstavlja neke vrste (pred) determinacijo, ki predpostavlja, da se ustvarja zgodovina zunaj in mimo človekove svobodne volje, tretja skupina pa predstavlja sintezo prvih dveh. Prvo skupino zagovarjajo posebno humanisti in liberalni zgodovinarji. Najbolj znana teorija v tej skupini je teorija o velikih možeh, ki so ustvarjalci zgodovine. Ta teorija se v glavnem omejuje na politično zgodovino. V drugo skupino spadajo teorije, ki jim je skupno poudarjanje, da ustvarjajo zgodovino sile ali činjenice, ki leže zunaj območja človekove proste volje, ali pa jo vsaj zelo omejujejo. Najstarejša taka teorija zahodnoevropske civilizacije izhaja iz judovsko-krščanske tradicije, da Bog ustvarja in vodi vso zgodovino. Druge teorije poudarjajo vpliv narave, gospodarstva in drugih dejavnikov. Že v 18. stoletju so začeli racionalisti raziskovati vpliv narave na nastanek narodov in držav, kakor tudi vpliv klime na značaj narodov. Po tej teoriji so igrale gore, reke ter doline važno vlogo pri spajanju in razbijanju različnih rodov in plemen. S tem je geografska konfiguracija pospeševala ali pa zavirala nastanek modernih narodov in držav. Vplivala pa je tudi na gospodarski pomen in razvoj takih novih narodov in držav. Klimate naj bi vplivala na to, ali so ljudje bolj mirnega, ustaljenega značaja, kot je to na severu, ali pa bolj ognjevitega in revolucionarnega, kot je na jugu Evrope. Že Montesquieu je menil, da je odvisna od narave ljudstva, torej od klime in geografije, tudi oblika njihove oblasti ali vlade, ki je najbolj primerna zanje. Zato imajo lahko ljudje na severu bolj demokratsko vladno, za ljudi na jugu, kjer lahko hitro izbruhne revolucija, pa je bolj primerna absolutistična oblika oblasti.

Vloga gospodarstva je danes povsod priznana, igra pa posebno važno vlogo pri marksističnih zgodovinarjih. Med tem je seveda razlika med ruskimi, zahodnimi in marksisti v Jugoslaviji. Tudi med ruskimi zgodovinarji se tolmačenje nekoliko razlikuje z ozirom na to, ali je nastalo pod direktivami Ždanova in Stalina, ali pa po Stalinovi smrti. Čeprav vsi marksisti priznavajo primarnost gospodarskim dejavnikom, ki tvorijo bazo ali osnovo, dočim je vse drugo kot družbeni sloji, politika kultura le nadzgradba, ki jo določa gospodarska osnova, pa se vendar med seboj ločijo po tem, ali priznavajo kakšno

vlogo tudi nadzgradbi. Posebno marksistični zgodovinarji v Jugoslaviji povdarjajo na podlagi Engelsovih pisem, ki jih je poslal različnim pristašem proti koncu svojega življenja, da je treba poleg gospodarske baze, ki jim ostaja vsekakor osnova vsega tolmačenja, upoštevati tudi vplive nadzgradbe (političnega, pravnega, filozofskega, religioznega, literarnega, umetniškega itd. razvoja) na gospodarsko osnovo, kakor tudi na medsebojno vplivanje posameznih dejavnikov nadzgradbe. S tem pa so približali marksistično tolmačenje zgodovine zapadnemu nemarksističnemu, posebno tistemu, ki je začelo priznavati večjo vlogo gospodarskim dejavnikom. Sem spadajo posebno sociološke razlage francoskih "analistov" in njihovih učencev. Za vse marksistične zgodovinarje je značilno, da iščejo in skušajo ugotavljati zakone zgodovinskega razvoja. Zato smatrajo, da je pri njih zgodovina dosti bližje znanosti kot pri zahodnih zgodovinarjih.

Poleg gospodarske pa so znane še druge teorije. Sem lahko prištejemo še organsko teorijo in teorijo o progresu. Organična teorija primerja narod ali državo živemu organizmu kot npr. drevesu ali človeku. Kakor se človek rodi, raste, doseže svojo moško dobo, nato pa se začne starati in končno umre, tako tudi narod ali država nastane, se razvija, doseže svoj višek, nato pa začne slabeti in počasi razpade in izgine. Rimska država navadno predstavlja klasičen primer organske teorije. O njej je razpravljal že Vico v začetku 18. stoletja. V Ameriki je bila zelo popularna teorija o stalnem napredku ali progresu. Sprva so ga njegovi zagovorniki predstavljal linearno, nato pa so morali priznati, da so v zgodovinski dobi, ko progres ne le obstoji na mrtvi točki, temveč civilizacija celo nazaduje, kot v zgodnjem srednjem veku. To je vodilo do spiralne teorije, ki priznava oboje, napredek in zastoj civilizacije, civilizacija pa kljub vsemu vedno napreduje, sicer ne v linearni temveč v spiralni obliki.

Danes se v Ameriki največ uporabljajo sintetične teorije, to so taka tolmačenja, ki jemljejo v poštev vse ali le nekaj gornjih teorij, v kolikor pač najbolje odgovarjajo predmetu, ki ga zgodovinar obdeluje, ali pa njegovi filozofiji. Še več, vsaka generacija si skuša razložiti po svoje preteklost in kako je ta vplivala na formiranje sedanje družbe in hječih problemov. Zaradi tega je posebno na zahodu mnogo najrazličnejših teorij in tolmačenj o preteklosti. Ker ta tolmačenja niso znanost, zato tudi zgodovine ne moremo prištevati med znanosti.

PRED PISANIMI VIRI

Mnogi zgodovinarji prenehajo z zgodovino tam, kjer se nehajo pisani viri. Vendar je prirojena radovednost in želja po osvetlitvi daljne preteklosti, o kateri nimamo pisanih virov, privedla do tega, da danes večina zgodovinarjev smatra upravičeno, da napravi sintezo o tem, kar so arheologi odkrili z izkopavanji, ali kar so ugotovili drugi znanstveniki. Pri tem pa so vsi zelo previdni. Velike važnosti so arheološke najdbe, posebno novci, jedilna oprema, orožje, nakit in drugo okrasje in podobno; vendar te najdbe ne morejo nadomestiti pisanih virov, še manj pričati proti njim. Arheološki

predmeti niso vedno dokaz, da so tam tudi živeli tisti, ki so te predmete izdelali. Ti predmeti so lahko bili predmet trgovine, vojni plen ali kaj podobnega. Na kratko, zgodovinar mora biti ravno tako previden, če ne še bolj, pri ocenjevanju arheoloških najdb, kot pri pisanih dokumentih. Še bolj mora paziti na to, da se drobci, ki jih je odkril, skladajo s poznanimi in priznanimi zgodovinskimi dejstvi, to je s širšo evropsko zgodovino, kot bi bile te najdbe kamenčki mozaika, ki jih vlagamo nazaj v sliko razbitega mozaika evropske preteklosti.

Še previdnejši moramo biti, če pokličemo na pomoč jezikoslovje. V enem prejšnjih člankov sem že nakazal več različnih razlag, kako je beseda knez prišla v slovenski jezik. Kar velja za eno besedo, velja tudi za druge. Vsi se strinjajo, da je beseda knez direktno ali indirektno skandinavskega izvora. Mnenja pa se razhajajo o tem, kako je prišla ta beseda med Slovence.

Ko skuša zgodovinar osvetliti daljno preteklost, mora biti trikrat previdnejši. O dobi, o kateri mu niso na razpolago pisani viri, bo še dolgo lahko le ugibal, postavljaj različne teze in teorije, zelo težko pa bo ugotavljal zgodovinska dejstva.

ZAKLJUČEK

Namen vsakega poštenega poklicnega zgodovinarja je, da skuša ugotoviti resnico. Seveda lahko začnemo dolgo debato, kaj je resnica, ali je absolutna ali je relativna, ali je lahko objektivna ali pa je subjektivna, vendar mislim, da vsak pošten poklicni zgodovinar dobro ve, kaj smatra za resnično zgodovinsko dejstvo. Pri tem lahko uporabljamo čisto znanstvene primere, da ugotovimo, kaj se je zgodilo kdaj. Kadar pa pridemo do tolmačenj, zakaj se je nekaj zgodilo, pa tudi do drugih tolmačenj, tam pa ima vsak popolno svobodo, le da mu gre za ugotovitev resnice. Take nove razlage in tolmačenja pomenijo, da človeški duh venomer išče novih idej, nova odkritja, ki prinesejo svež veter v zgodovinsko zatohlost.

Za zaključek naj navedem tri osnovna pravila, ki bi jih morali vsi upoštevati:

1. Pri ugotavljanju zgodovinskih dejstev moramo uporabljati najstrožje znanstvene kriterije. Samo tako bomo dosegli mednarodno priznanje.

2. Vedno moramo pozdraviti postavljanje novih tez, teorij in hipotez. Le tako lahko prodiramo v daljno preteklost našega naroda in končno vsega človeštva, ali pa najdemo možnost novih interpretacij že znanih dejstev. Vse to napravi zgodovino interesantno širšemu krogu.

3. Pri novih tolmačenjih, pri postavljanju novih tez, teorij in hipotez se morajo avtorji zavedati, da to še niso priznana zgodovinska dejstva in jih morajo kot take tudi prikazati. Mnogokrat to ni lahko. Vsak avtor ljubi svoje delo, in je navadno prepričan, da je odkril novo zgodovinsko resnico. Morda jo je, vendar bodo o tem odločili šele poklicni zgodovinarji, včasih šele po veliki debati in po mnogih letih. Zato pa je prav, če hočemo uživati spoštovanje v znanstvenem svetu, da taka nova odkritja, teze in hipoteze, predstavimo kot nekaj možnega, ne pa kot dognana zgodovinska resnica.

TITO S PALICO

Kakor je KLIC TRIGLAVA že v majski številki kratko poročal, Tito prvič, odkar so si izmislili štafeto za njegov rojstni dan, ni sprejel štafetne palice v Beogradu, ampak so mu jo prinesli na Brione. Svoj 86. rojstni dan je Tito slavil 25. maja. Kot običajno je bila zvečer na štadionu JNA v Beogradu prireditev s telovadnimi vajami in folklornimi nastopi, toda Tita ni bilo na tribuni. Komaj teden dni pred prireditvijo so še napovedovali, da bo Tito ob zaključku prireditve sprejel štafetno palico, ki so jo mladinci dolge tedne pred tem nosili križem - krazem po Jugoslaviji. Štafetne palice iz prejšnjih let so razstavljene v muzeju v Beogradu.

Letos je Tito ostal na Brionih in vsi jugoslovanski veljaki s štafetno palico in skopskim mladincem, ki jo je zadnji nosil, so prileteli iz Beograda v Pulo in se od tam po morju odpravili k Titu. Okrog poldneva je Tito, ki se ga je držal Kardelj, sprejel častitke od sedanjega podpredsednika predsedstva SFRJ Fadila Hoxhe in se nato pojavil pred Belo vilo, kjer mu je mladinec izročil palico. Tito se je zahvalil kot običajno in želel mladini, naj se pridno uči.

Na prireditev v Beograd je Tito poslal brzojavko, v kateri obžaluje, da zaradi prezavzetosti ni mogle priti. Uradno so v Beogradu namigavali, da je zelo zaposlen s pripravami za kongres ZKJ, ki je naznanjen za konec junija. Neuradno se govori, da je Tito zaradi starosti betežen, da se hitro utruji in da posebno zvečer ni najbolj bister. Podnevi se greje na Brionih in se tudi vozi z jahto, na večerni prireditvi pa bi gotovo zakirkal in ga tudi klici mladine ne bi spravili k sebi.

Toda s praznovanja na Brionih je bila objavljena zanimiva slika: Tito stoji ob mizi v beli maršalski uniformi in reže ogromno torto. Ob njem na desni pa stoji mlado dekle, Olga Marović, "ki je pripravila praznovanje," kot so uradno poročali. Olga je čedna dekle, črnolasa, spominja na Jovanko v mlajših letih.

Tudi to znova potrjuje, da pri odstranitvi Jovanke ni šlo za nekaj osebnih muh, kot je Tito tvezil Amerikancem ob njegovem obisku v Washingtonu, češ da jo bo svet spet kmalu videl. Ne bi moglo biti lepše prilike za njeno rehabilitacijo kot Titov rojstni dan, - a nič takega se ni zgodilo. (ds)

Pred zaključkom lista

Zahodno nemške oblasti so aretirale več Hrvatov (gotovo gre za četvorico) - predvidoma, da bi jih zaslišale in s pravosodnim postopkom ugotovile, če obstoji razlog za njihovo izročitev Jugoslaviji (v zameno za štiri nemške teroriste, gl. KT 461, čeprav Nemci poudarjajo, da ne gre za zameno, a jim to redkokoli verjame.) Hrvaški emigranti so proti aretacijam in možni izročitvi masovno demonstrirali v Nemčiji in drugod po svetu pred nemškimi poslaništvii; zanje se je zavzel tudi koelnski kardinal v imenu škofovske konference, enako mnogi nemški politiki in domala ves nemški tisk. Dolanc je protestiral proti kardinalovemu vmešavanju, predstavnik jugosl. parlamenta pa je označil nemško obotavljanje dvoiličnost, češ da zahteva teroriste iz Jugoslavije, svojih teroristov pa Jugoslaviji ne izroči.

Medtem so v Bolgariji ob Črnem morju nemški agenti odkrili štiri nemške teroriste in prosili bolgarsko vlado za njihovo izročitev. Bolgari so prošnji takoj ustregli in pri tem želi hvaležnost nemške zvezne republike. Ni dvoma, da pomeni bolgarska poteza hud udarec za Beograd, in Bolgari (in Sovjeti?) vedo, zakaj so to storili.

Na partijskem kongresu v Bgdu dejansko ni bilo nič presenetljivega Poročali bomo v juliju. Dolanc je postal sekretar predsedstva. Toda Miloš Minič je v nekem govoru dal vedeti, da Jugoslavija ne odobrava kubansko mešanje v Afriki in pri "neuvršenih".

KOMUNISTIČNE PARTIJE V JUGOSLAVIJI NISO DEJANSKO Povedale nič novega — IN POTRDILE SO STARE VODITELJE

SLOVENSKI KONGRES

8. kongres ZK Slovenije se je vršil v Ljubljani od 3. do 5. aprila. V imenu CK ZKJ ga je pozdravil Aleksandar Grličkov, ki kot sekretar v izvršnem komiteju opravlja posle nekakšnega zunanjega ministra ZKJ, a v svojem govoru tokrat ni nič zanimivega povedal. Predsednik France Popit je podal običajni referat, dolgo govoranco z dolgim naslovom "Naloge komunistov v razvoju socialistične samoupravne demokracije in splošnem razvoju Socialistične republike Slovenije". Govoril je o "doseženih uspehih pri družbeni preobrazbi", se spomnil Borisa Kidriča, ki je umrl pred 25 leti, in izjavil, da je "od zadnjega kongresa naša socialistična samoupravna demokratična in humana misel dosegla nove vzpone", h čemer je "v znatni meri prispevala odločna, ustvarjalna in premočrna usmeritev" 21. seje predsedstva ZKJ v Karadjordjevu, kjer so leta 1971 obračunali s Hrvati, Titovo pismo in 29. seja CK Slovenije, na kateri so novembra 1972 potrdili Kavčičevo odstavitev. "Politično smo obračunali z nosilci liberalističnih in tehnokratskih konceptov odtujevanja ekonomske in politične oblasti od delavca in občana. Ti so svoje težnje pokrivali z nacionalistično ozkosrčnostjo in nestrpnostjo, katere razmah bi v naši večnarodnosti skupnosti nujno moral zavreti razvoj socialistične samoupravne demokracije."

Popit je hvalil samoupravljanje in neuvrščeno politiko Jugoslavije. Pohvalil je dobre odnose z Italijo po osimskih sporazumih, ki so "temelj tudi za uveljavljanje in dosledno uresničevanje pravic slovenske narodne manjšine po načelih največje in celovite zaščite v vseh treh provincah Furlanije-Juljske krajine." Toda na Koroškem in Gradščanskem je "manjšina čedalje bolj izpostavljena pritiskom idejnega mračnjaštva in splošnega kulturnega primitivizma ter nacionalistične ozkosrčnosti, ki jih vzpodbujajo nosilci še živečih ostankov nacifašizma. To je pravo nasprotje splošnevoljavnim in sodnim pojmovanjem, da so narodnosti most sodelovanja in razumevanja med narodi in da je zato treba nacionalne pravice narodnosti spoštovati. Odgovorni avstrijski dejavniki postopajo tako, kot da so narodnostne manjšine nepotrebno zlo, ki naj bi ga čimprej izkoreninili. Pričakujemo, da bodo spoznali, da je takšna politika do manjšine nevarna in zelo kratkovidna. Tako popuščanje velikonemškemu nacionalizmu in oživljanju nacizma ogroža in škodi avstrijskim demokratičnim silam, krha odnose z Jugoslavijo in slabi položaj in ugled Avstrije v mednarodnih odnosih".

'POD SOCIALIZMOM IN TERORIZMOM'

Popit je omenil tudi terorizem, ki je izraz splošne krize v svetu. Izhod iz te zagate pa je po njegovem prodor socializma, "ki v različnih oblikah postaja prak-

sa delovnih ljudi mnogih narodov in držav". Na to je napletel splošno ljudsko obrambo, samoupravno preobrazbo združenega dela, skupna vlaganja in dohodkovne odnose v družbenih dejavnostih. Potem je prišla na vrsto kultura z izjavo, da je "delavski razred na vseh področjih ustvarjanja dedič in nadaljevalec najboljših tradicij človeštva", "Doseženo na področju kulture in umetnosti se mora vedno znova vračati k vprašanju, koliko je v celotnem kulturnem ustvarjanju prisotno to, kar je tudi danes in kar je bilo v preteklosti napredno in tudi še za današnji čas umetniško vredno. Kaj je s sodobnimi temami v našem kulturnem delovanju in ustvarjanju, koliko je v njem izpovedana človeška in družbena resnica ter umetniško sporočilo?"

Popit na to retorično vprašanje ni odgovoril, pač pa je izjavil, da "vsak korak v utrjevanju in poglobljanju samoupravljanja raširja svobodo ustvarjanja, saj je samoupravljanje njena doslej najvišja dosežena raven... Samoupravljanje zožuje možnosti kvantnih vplivov komercializma in elitizma, ki razvrednotujejo ali celo onemogočajo rast resnične umetniške produkcije. Iz kulture in raziskovalne dejavnosti moramo izriniti idejne usmeritve, ki so izraz razčlovečenega in odtujenega sveta in zato v nasprotju s splošnimi hotenji naše samoupravne družbe... Prav elitizem, tehnokratizem in malomeščanščina so tiste najpogostejše usmeritve, ki so poleg ostankov buržoaznih ideologij in idejnih usedlin za nas že preživelih družbenih in političnih sistemov najpogostejše, med sabo prepletene in prekrite. Elitizem predstavlja osnovno obliko ideološke odtujenosti tistega dela inteligence, ki hoče ohraniti osamosvojen 'kulturniški' položaj, povzdignjen nad konkretne družbene tokove in ki vidi svoje družbeno poslanstvo kvečjemu v meščansko zasnovanem 'prosvetljevanju' širših družbenih dejavnikov. Popit je opozoril, da "sta malomeščanska, zlasti potrošniška ideologizacija vsakdanjega življenja in poudarjanje 'praktično' usmerjenega izobraževanja... najbolj razširjena in dolgoročno gledano najnevarnejša negativna dejavnika na celotnem področju kulturnega ustvarjanja in izobraževanja".

Tudi "znanost moramo na trajnih in dolgoročnih osnovah povezati s potrebami, interesi in prakso delavskega razreda, s proizvodno prakso delavcev in ustvarjalcev. Potrebujemo marksistično znanost, ki je neločljiva sestavina revolucionarnega gibanja in progresivne misli našega časa", je rekel Popit. Marksistična teorija je "živo napolnilo za revolucionarno akcijo" in jo je treba razvijati in oplemeniti¹⁷ z analizo naših lastnih izkušenj". In tako je pleteničil Popit o skrbi za marksistično teoretsko kulturo i znanje in o socialistični moralni zavesti in praksi, na to pa je navezal pospeševanje prednostnih gospodarskih dejavnosti. Na tem mestu se je posredno obregnil ob Kavčiča, češ da so "presegli dvom, ki so nam ga vsilili pred leti tisti, ki so poveljevali skrajno sprostitev tržnega gospodarstva in podcenjevali razvijanje sodobne industrijske proizvodnje na račun ekonomsko neutemeljenega razvoja terciarnega sektorja, kar je vodilo v vse večja strukturna neskladanja v družbeni reprodukciji." Zdaj so odpravili primanjkljaj v električni energiji, pospešili vlaganja v

sirovinsko osnovo in proizvodnjo hrane, s težavo izboljšujejo promet in strukturo plačilne bilance.

Popit je govoril spet o političnem sistemu socialističnega samoupravljanja in omenil tudi znano Kardejevo razpravo (KT 452), v kateri je omenjen pluralizem samoupravnih interesov. Te fraze slovenski komunisti zlepa ne morejo prebaviti. Popit je govoril o "različnosti interesov delovnih ljudi," ki jo je treba upoštevati enako kot "širše interese posameznih samoupravnih subjektov". "Omogočiti moramo, da se lahko ti interesi izražajo svobodno, brez političnega posredovanja ene ali več strank, torej brez pluralizma strankarskih interesov". Z običajno pridigo o potrebi spopada z politično neaktivnostjo, omahovanji, malomeščančino in karizmom je Popit zaključil svoj referat.

Neizgledno v Popitovem govoru je vsekakor pogrevanje starih zadev iz 1971. in 1972. leta, ko so nedemokratsko odstranili Kavčiča. Formalno naj bi Popit govoril le o razdobju od zadnjega kongresa, ki je bil aprila 1974. Omembe dogodkov izpred tega kongresa kažejo, da ga še vedno peče vest in da je tudi med člani zadeva še zmeraj pekoča.

5. aprila so na kongresu izvolili centralni komitej, ta pa je na prvi seji takoj nato ponovno izvolil Franceta Popita za predsednika. 17-člansko predsedstvo je imenovalo Franca Šetince za sekretarja, kot doslej. Novost je osem izvršnih sekretarjev predsedstva, ki bodo opravljali vsakdanje delo; Ljubo Jasnič za splošen ljudski odpor in družbeno samozaščito, Bojan Klemenčič za organiziranost in razvoj ZK, Martin Milinar za družbeno-ekonomski sistem, Roman Ogrin za kadrovske zadeve ZK, Emil Rojc za vzgojo in izobraževanje, France Šali za znanost in kulturo, Peter Toš za politični sistem in Ivanka Vrhovčan za družbenopolitične organizacije.

OSTALI KONGRESI

Kot na vrhvi so se vršili kongresi republiških zvez komunistov. 8. kongres ZK Hrvatske je bil v Zagrebu od 24. do 26. aprila. Za predsednika so spet izvolili Milko Planinc, sekretar je Milutin Bakšić, ki je dotlej predsedoval hrvatskim sindikatom. Petnajst starih gadov so izvolili v predsedstvo CK, a sedem malo znanih mlajših garačev za izvršne sekretarje predsedstva.

7. kongres ZK Črne gore se je vršil iste tri dni, od 24. do 26. aprila, v Titogradu. Tudi Črnogorci so ponovno izvolili predsednika CK, Vojo Srzentića. Vuko Vukadinović je bil izbran za sekretarja predsedstva.

7. kongres ZK Makedonije v Skoplju od 25. do 27. aprila je ubral isto pot. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Angel Čemerski. Boro Denkov je bil izvoljen za sekretarja.

16. konferenca ZK Vojvodine v Novem Sadu je trajala od 26. do 28. aprila in je tekla po istem kopitu. Dušan Alimpić je bil ponovno izvoljen za predsednika, a sekretar Boško Krunić je nov. Pred tem je bil Krunić član izvršnega komiteja ZK Srbije. Nadomestil je Nadorja Majorja, ki je madžarske narodnosti. Ker je tako Srb

zamenjal Madžara, utegnejo to tolmačiti kot krepljenje srbske linije proti vojvodinski avtonomistični.

7. kongres ZK Bosne in Hercegovine v Sarajevu od 9. do 11. maja je ubral isto pot. Za predsednika so izvolili Nikolo Stojanovića, 45-letnega dosedanega sekretarja izvršnega komiteja, in profesorja ekonomske fakultete v Sarajevu. Za sekretarja so izbrali Hrvoja Istuka, 43-letnega aparatčika, dosedanega člana izvršnega komiteja.

12. konferenca ZK Kosova se je vršila 11. do 12. maja v Prištini. Za predsednika so ponovno izvolili Mahmuda Bakalija, a za sekretarja Petra Kostića, dosedanega sekretarja za gospodarstvo v izvršnem svetu Kosova. Tako so ohranili narodnostno ravnotežje - Albanec za predsednika in Srb za sekretarja - in so poudarili gospodarske težave pokrajine.

8. kongres ZK Srbije v Beogradu od 29. do 31. maja je zaključil serijo republiških kongresov. V imenu CK ZKJ je kongres pozdravil sekretar IK Stane Dolanc, medtem ko so druge kongrese pozdravljali člani izvršnega odbora ali pa celo samo člani predsedstva. Dolanc se je na ta način vsekakor skušal priljubiti Srbom, ker bo rabil njihovo podporo, da si utrdi položaj v vodstvu. Za predsednika ZKS so spet izvolili Tihomirja Vlaškalića, novi sekretar pa je 40-letni Špiro Galović, diplomiran pravnik, ki je bil sekretar mestnega komiteja Beograda, a partijsko kariero je začel na beograjski univerzi, kjer je prišel v univerzitetni komitej.

NOVA JUGOSLOVANSKA VLADA

(ds)

Jugoslovanska skupščina je 16. maja ponovno izvolila Veselina Djuranovića za predsednika zveznega izvršnega sveta. Izvolitev 53-letnega Črnogorca, ki je postal predsednik vlade 15. marca lani po smrtni nesreči Džemala Bijedića, je bila naprej naznanjena. Tudi sicer novi zvezni izvršni svet ne pomeni presenečenja, z malo izjemo Josipa Vrhovca, novega zveznega sekretarja za zunanje zadeve, o čemer smo poročali že v maju.

Nova vlada je sestavljena takole:

Predsednik Veselin Djuranović, 53, Črnogorec, član partije od 1944;

Podpredsedniki:

Branislav Ikončić, 50, Srb, inženir član partije. Ivo Margan, 52, Hrvat, zdravnik, član partije od 1948. Andrej Marinc, 48, Slovenec, agronom prejšnji predsednik izvršnega sveta Slovenije; partije. Dragoljub Stavren, 46, Makedonec, pravnik s partijsko kariero na skopski univerzi. Gojko Ubiparip, 51, Srb, iz Bosne, član partije od 1948, že prejšnji član izvršnega zveznega sveta.

Zvezni sekretarji vsi dolgoletni partijci so:

Josip Vrhovec, 52, Hrvat, za zunanje zadeve; Nikola Ljubičić, 62, Srb, za narodno obrambo kot doslej; Franjo Herljević, 63, Hrvat iz Bosne, za notranje zadeve kot doslej; Petar Kostić, 50, Srb, za finance; Metod Rotar, 49, Slovenec, bivši direktor Iskra-Comerce, za zunanjo trgovino; Imer Pulja, 57, Albanec, za tržišče in splošne gospodarske zadeve, kot doslej; Luka Banović, 52, Črnogorec, nekdanji sekretar za notranje zadeve, zdaj zvezni

sekretar za pravosodje in organizacijo zvezne uprave; Ismail Bajra, 49, Albanec, za informacije. Člani zveznega izvršnega sveta so tudi: Stojan Andov, Vuko Dragašević, Slobodan Gligoričević, Dušan Iljević, Radoje Konić, Bogoljub Nedeljković, Vajo Skendžić, Boris Snuderl, Sukrija Uzunović. Vsi so člani partije.

UVODNIKI - Nadaljevanje z 2. strani

odnosno ta prihaja prelahko, se navadno idealizem neha in organizacija skorumpira.)

Vredno je še omeniti naslednji komentar urednika *Katoliškega glasa* v njegovi osebni rubriki:

Pod naslovom 'Kaj se lahko naučimo od predsednika Tita', je (r+r) citiral Carla Gustava Stroehma, kakor je ta opisal Titovo naročilo partiji, ko je prevzel njeno vodstvo. Da bi se otresel varuštva Moskve, je Tito naročil takratnemu centralnemu komiteju, kolikor se je ta nahajal v tujini, da mora priti domov; drugič: prenehati mora zunanja podpora v denarju, ki jo je partija prejela od Kominterne. Hotel je, da se o partijski politiki odloča v domovini, kjer edino more biti vodstvo povezano z ljudskimi množicami. Nobena reč tako zelo ne korumpira neke stranke in jo demoralizira kot denar, ki prihaja od tretje strani. Finančna pomoč, ki jo partija prejema od tujcev, 'samo kvari partijske kadre in stori, da postanejo odvisni od tistih, ki jim dajejo denar.'

"Mislimo, da je to Titovo mnenje povsem pravilno in da velja ne samo za partijo, temveč za vsako stranko in za vsako gibanje in skupnost; tudi za našo slovensko zamejsko skupnost," komentira urednik *KG*. In nadaljuje: "Vodstvo mora biti doma in ne v tujini; odločitve se morajo sprejemati tukaj in ne v tujih prestolnicah. Finančna odvisnost pomeni tudi politično odvisnost. Zaradi tega mora biti zamejstvo tudi finančno neodvisno, če hoče voditi zamejsko politiko in ne tujo, tj. politiko velikih strank in partij, ki ga podpirajo. - Kaj pravijo slovenski člani italijanske partije in italijanske socialistične stranke k zgornjim Titovim uvidom? ", vprašuje goriški urednik.

Tu velja vprašati, zakaj avtor članka ni naslovil svoje vprašanja tudi na vodstvo Slovenske skupnosti in vodstvo Narodnega sveta koroških Slovencev; oboji prejema podpora iz Ljubljane in oboji so zaradi tega politično odvisni od zunaj? Upamo, da je omemba teh dveh izostala zgolj iz obzirnosti. Računamo pa, da se slovenski ljudje zavedajo, kam je meril goriški list.

S takimi mislimi in občutki torej stopajo Slovenci na volišča. Kdo bi se čudil ali jim zameril, če se ob tem znajdejo v zapletenem položaju!?

ŽALOSTNA PETDESETLETNICA

20 junija poteka petdeset let od usodnih strelav v beograjski Narodni skupščini, ko je srbski poslanec Puniša Račić streljal na hrvatske narodne poslance. Pri tem je ubil dr. Djuru Basaričeka in Pavla Radića, ranil pa Stjepana Radića, voditelja Hrvatske seljačke stranke, dr. Ivana Pernara in Ivana Grandju. Na posledicah strelav je Stjepan Radić 8. avgusta 1928. umrl.

Kakršnekoli so že bile tedanje politične razmere v državi, kolikor ostra je že bila besedna polemika v parlamentu, prav nobenega opravičila ne more biti za nasilje, ki se ga je poslužil Račić in z njim vsi oni, ki so ga na svojih visokih položajih podpirali ali pozneje molčali ob zločinu. Čeprav so nasilneži mislili, da bodo na ta način reševali skupno državo, branili njeno edinost ali zavarovali srbsko nacijo, je to bil dejansko prvi atentat na mlado državo, ki se nikoli pozneje ni mogla očistiti te prelite krvi. Kakršnokoli osebno ali skupinsko mnenje že ima kdo o Stjepanu Radiću, nobenega dvoma ne sme biti med demokrati, da strelji - in najmanj v poslanski zbornici! - ne smejo biti način, kako naj se rešujejo politični problemi.

'SOCIALISTIČNA' NEMORALA

Ljubljanska *Družina* je 8. marca znova postala tarča "znanstvenega" napada v *Delu*. Očividni namen Vojana Rusa, partijskega izvedenca za socialistično moralko, je pri tem napadu bil, ne toliko resno diskutirati s Frančkom Križnikom o ateističnosti šolske vzgoje kot predvsem z "znanstvenim" zavijanjem in dialektiko spraviti Cerkev v zakristijo.

Polemika je sprožil sam Rus, ko je pri 'Mladinski knjigi', s tremi sodelavci, izdal šolski učbenik "Družba in socialistična morala". Med drugim, v njem vsiljuje otrokom popačeno podobo religije, postavlja neresnične in zaljive trditve o Cerki ter na prebrisan način propagira ateizem. Razumljivo je, da je to zadelo verne državljane. Tako je prišlo do Križnikovega prikaza zadevnega učbenika, v katerem je knjigi priznal mnogo pozitivnega, ni pa skrival točk, s katerimi se kot veren človek ne more strinjati. Pri tem je poudaril, da ni prav, če se otrokom posreduje tako enostranska podoba vere.

V napadu je Rus bobnal na "socialistično" in "marksistično znanost", ki edina ima v zakupu vso resnico, vso moč in vso moralno. Kadar pa ta "znanstvenost" zaide na tenak led, ki prične pokati, tedaj se njeni zreci zatečejo v ponarejanje dejstev in zmerjanje ter s 'klerikalizmom v Cerki' izsilijo zmago. Hvala lepa za tako nesocialistično moralo!

UREDNIŠTVO

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD, ENFIELD, MIDDX. ENGLAND Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga SLOVENSKA PRAVDA, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih

Avstralija	6.00 (9.00)	Francija	30.00	Kanada	7.00 (10.00)
Avst-ija	100.00	Italija	4000.00	Nemčija	16.00
	U. S. A.	7.00 (10.00)	Vel. Britanija	3.00	

Ostale evropske države: 3 funte (sterling) v odgovarjajoči valuti. Južna Amerika: 3 funte (sterling), letalsko 4 funte oz. odgovarjajoča valuta. Naročnino v Sev. Ameriki je poslati na naslov: Mr. V. Kremžar, 11047 - 110 Street, Edmonton, Alta. Canada. Čeke izstavite na V. Kremžar.

Naročnina v evropskih državah je plačljiva z mednarodno pošto nakaznico po navodilu uprave. V ostalih državah: po navodilu uprave.

KLIC TRIGLAVA prodajajo - v Trstu: Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan
- v Gorici: Katoliška knjigarna, Piazza Vittoria 20
- v Celovcu: Mohorjeva knjigarna, Viktringer Ring 26